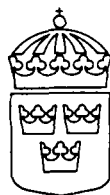

Regeringens proposition

1993/94:184

Försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll

Prop.
1993/94:184

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 mars 1994

Carl Bildt

Gun Hellsvik
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Utgångspunkten för de överväganden och förslag som redovisas i propositionen är att det är angeläget att finna alternativ till fängelse och att den elektroniska övervakningsteknik som numera finns är av stort intresse i det sammanhanget. Mot den bakgrunden föreslås i propositionen en försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll. Försöksverksamheten syftar till att bl.a. ge underlag för Straffsystemkommitténs överväganden i fråga om intensivövervakning med elektronisk kontroll bör införas i Sverige. Försöksverksamheten bör vidare kunna ge kunskap om hur elektronisk övervakningsteknik fungerar under svenska förhållanden och om hur kriminalvårdens arbetsformer i en verksamhet av detta slag bör utformas.

Enligt lagförslaget i propositionen skall fängelsestraff på högst två månader i vissa fall kunna verkställas utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. En förutsättning för sådan verkställighet skall vara att den dömda är bosatt inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall. Försöksverksamheten kommer att bedrivas under ledning av frivårdsmyndigheterna.

Ett av motiven bakom försöksverksamheten är att finna en form för den straffrättsliga reaktionen som är i princip lika ingripande som verkställighet i anstalt men som inte är förknippad med de risker för negativa effekter avseende den enskildes utveckling som ett fängelsestraff kan medföra.

Enligt lagförslaget kommer den dömda att vara förbjuden att lämna sin bostad annat än för vissa av frivårdsmyndigheten bestämda ändamål och på särskilt angivna tider. Sådana ändamål kan vara arbete, studier, behandling, deltagande i kriminalvårdens programverksamhet eller kontakter med frivårdsmyndigheten. Efterlevnaden av förbudet kommer under hela verkställighetstiden att kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Denna kontroll får avse också att den dömda fullständigt avhåller sig från alkohol. Om det är motiverat med hänsyn till den dömdes möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt skall han betala en avgift på femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå. Vid misskötsamhet tas den dömda in på kriminalvårdsanstalt för att där undergå fortsatt verkställighet av straffet.

Försöksverksamheten föreslås pågå i två år. Avsikten är att den skall påbörjas sommaren 1994.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	4
3	Ärendet och dess beredning	9
3.1	Lagrådet	9
4	Allmän motivering	10
4.1	En försöksverksamhet bör inledas	10
4.2	Närmare om försöksverksamheten	13
4.2.1	En verkställighetsfråga	13
4.2.2	Korttidsdömda på vissa orter bör omfattas av försöks- verksamheten	15
4.2.3	Stora krav bör ställas på den dömde	18
4.2.4	Sträng reaktion vid misskötsamhet	24
4.3	Förfarandet under försöksverksamheten	25
4.3.1	Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om intensivövervakning med elektronisk kontroll	25
4.3.2	Frivårdsmyndigheten leder försöksverksamheten	26
4.3.3	Övervakningsnämnden beslutar om reaktion vid miss- skötsamhet	27
4.4	Ikraftträdande m.m.	28
5	Genomförande av försöksverksamheten	29
6	Kostnadsfrågor	30
7	Utvärdering av försöksverksamheten	31
8	Specialmotivering	32
Bilaga 1	Promemorians beskrivning av olika tekniska hjälpmedel vid intensivövervakning	53
	Promemorians redogörelse för intensivövervakning med elektronisk kontroll i Förenta staterna	56
Bilaga 2	Promemorians lagtext	61
Bilaga 3	Lagrådsremissens lagförslag	65
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	69
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994	73
	Rättsdatablad	74

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde, m.m.

1 § Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömden skall undergå fängelse i högst två månader och har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall.

2 § I fall som avses i 1 § får, på ansökan av den dömden, beslutas att fängelsestraffet skall verkställas utanför anstalt. En ansökan får inte bifallas om den dömden är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt.

Beträffande verkställigheten utanför anstalt skall, i stället för bestämmelserna i 26 kap. 5–24 §§ brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, gälla vad som föreskrivs i denna lag.

Verkställigheten utanför anstalt bedrivs under ledning av frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping och Sundsvall.

Formerna för verkställigheten

3 § Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

4 § Den dömden skall under verkställigheten utanför anstalt iaktta skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Han skall avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Den dömden är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendefram-

kallande medel. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömda avhåller sig från alkohol.

Prop. 1993/94:184

5 § Den dömda skall betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt.

Avgiften uppgår till femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå. Avgiften skall betalas i förskott och tillfaller staten.

6 § Frivårdsmyndigheten skall under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår utöva tillsyn över den dömda och fortlöpande hålla sig underlättad om hans förhållanden.

Frivårdsmyndigheten kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen.

7 § Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt hålla frivårdsmyndigheten underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna. I den mån frivårdsmyndigheten har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

8 § Vid verkställighet utanför anstalt skall särskilda föreskrifter meddelas om vad den dömda har att iaktta. Sådana föreskrifter skall avse

1. vilken bostad den dömda skall ha under verkställighetstiden,

2. vad som skall gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,

3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömda tillåts att vistas utanför bostaden,

4. det sätt på vilket den dömda skall hålla kontakt med frivårdsmyndigheten och den som förordnats att biträda vid tillsynen enligt 7 § och omfattningen av kontaktskyldigheten och

5. det belopp som den dömda skall betala enligt 5 § och när betalning skall ske.

Särskild föreskrift får också avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga.

Beslut om lagens tillämpning, m.m.

9 § Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömda frågan, om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan i stället skall prövas av en regionmyndighet. Har ett beslut fattats av en regionmyndighet får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot.

Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

10 § Frivårdsmyndigheten skall verka för att dömda som avses i 1 § informeras om innehållet i denna lag och ombesörja den utredning som behövs för prövningen av en ansökan enligt 9 §.

11 § Har den dömden ansökt om att få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt, får han inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan ansökan slutligt prövats. Den dömden får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. ansökan har gjorts efter den dag han enligt föreläggande som avses i 10 § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,

2. han tidigare har gjort en ansökan om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt,

3. det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 § denna lag eller

4. han är häktad.

12 § Bestämmelser om hur en dom skall befordras till verkställighet och hur tid för sådan verkställighet skall beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Bestämmelserna i 10 § andra-femte styckena och 12 § i den lagen om förpassning till kriminalvårdsanstalt m.m. och om uppskov med verkställighet skall dock inte gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag.

Vid tillämpning av 10 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. på verkställighet utanför anstalt enligt denna lag skall den dömden föreläggas att påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag. Strafftiden skall räknas från den dagen. Vid tillämpning av bestämmelsen om nåd i 13 § lagen om beräkning av strafftid m.m. på sådan verkställighet skall sista dag vara den dag verkställigheten skall påbörjas. Bestämmelsen i 25 § samma lag om sammanläggning av strafftider skall inte tillämpas under verkställigheten utanför anstalt, om det sammanlagda straffet därvid kommer att överstiga två månader.

Av 15 § första stycket tredje meningen nedan framgår att övervakningsnämnden i visst fall skall fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställs utanför anstalt.

Beslut om föreskrifter, om upphävande av verkställighet utanför anstalt, m.m.

13 § Frivårdsmyndigheten beslutar om föreskrifter enligt 8 §. Myndigheten tar emot och redovisar den i 5 § angivna avgiften.

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får frivårdsmyndigheten ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift enligt 8 § andra stycket.

Frivårdsmyndighetens beslut gäller omedelbart om inte annat förordnas.

14 § Beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning skall dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt skall upphävas om den dömden

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så skall ske,

3. när verkställigheten skall påbörjas har en annan bostadsort än som anges i 1 § eller är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställighet utanför anstalt har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han skall undergå fängelse i mer än två månader.

15 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av frivårdsmyndigheten, frågan om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning. Om beslutet upphävs, skall nämnden fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. Den tid sådan verkställighet har pågått skall därvid räknas som verkställd tid, om inte särskilda skäl talar mot det. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tid efter det att verkställigheten utanför anstalt upphört.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

16 § Uppkommer fråga om att upphäva beslut om verkställighet utanför anstalt, får övervakningsnämnden bestämma att beslutet tills vidare inte skall gälla. Övervakningsnämnden skall i sådana fall skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet om verkställighet utanför anstalt till slutlig prövning. Härvid gäller inte 15 § andra stycket.

17 § Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas eller att beslutet tills vidare inte skall gälla, skall den dömda föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten i den ort där den dömda vistas skall förpassa honom till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

18 § Den dömda får överklaga frivårdsmyndighetens beslut enligt 13 § hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde frivårdsmyndigheten är verksam.

19 § Vid slutlig prövning av fråga om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt skall övervakningsnämnden bestå av ordförande och minst två andra ledamöter.

Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Den dömda får hos Kriminalvårdsnämnden överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag.

Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

20 § Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall tillämpas på den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 denna lag. I stället för vad som föreskrivs om skyddstid i 4 § lagen om statligt personskadeskydd gäller att personskadeskyddet inträder när den dömda påbörjar en resa till arbetsplatsen i enlighet med föreskriften och upphör när en resa från arbetsplatsen avslutas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid sådant arbete som avses i första stycket.

Prop. 1993/94:184.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer och upphör att gälla två år därefter. Lagen skall dock även därefter tillämpas på verkställighet utanför anstalt som pågår eller om vilken beslut föreligger när lagen upphör att gälla. En ansökan enligt 9 § första stycket som har gjorts innan lagen upphört att gälla skall prövas enligt lagen. Beslutas det i sådant fall om verkställighet utanför anstalt skall lagen fortsätta att tillämpas på denna verkställighet.

2. Lagen tillämpas inte vid verkställighet av dom på fängelse som är meddelad tidigare än tre månader före ikraftträdandet.

3. Träder lagen i kraft före den 1 oktober 1994 skall överklagande av Kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt 9 § ske direkt till kammarrätten, om beslutet har meddelats före nämnda dag. I så fall krävs inte prövnings-tillstånd av kammarrätten.

På senare tid har uppmärksamhet riktats mot den elektroniska övervakningsteknik som tagits fram i Förenta staterna och de möjligheter denna teknik ger när det gäller att utveckla alternativ till fängelse. Inom Justitiedepartementet har mot denna bakgrund upprättats promemorian Försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll (Ds 1993:100). I promemorian föreslås en försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll. Promemorian innehåller också en beskrivning av olika tekniska hjälpmedel vid intensivövervakning och en redogörelse för intensivövervakning med elektronisk kontroll i Förenta staterna. Denna del av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*.

Promemorian var den 11 januari 1994 föremål för en hearing i Justitiedepartementet. Vid hearingen lämnades synpunkter av Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Kammarrätten i Jönköping, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Kriminalvårdsnämnden, Övervakningsnämnden i Sundsvall, Brottsförebyggande rådet, Datainspektionen, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges Advokatsamfund och Föreningen Sveriges Frivårdstjänstemän. Skriftliga yttranden över promemorian har lämnats av Norrköpings tingsrätt, Luleå tingsrätt, Rikspolisstyrelsen, Övervakningsnämnden i Örebro och Datainspektionen. Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och Sveriges domareförbund har avstått från att lämna synpunkter på förslagen i promemorian.

En sammanställning över de synpunkter som framfördes vid hearingen har upprättats i Justitiedepartementet. Sammanställningen samt de skriftliga yttrandena över promemorian finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr 93-4671).

I propositionen behandlas de förslag som tagits upp i promemorian. Framställningen disponeras på så sätt att först behandlas frågan om en försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll bör genomföras. Därefter behandlas spörsmål om den närmare utformningen av en försöksverksamhet. Slutligen behandlas frågor om hur en försöksverksamhet kan genomföras i praktiken samt kostnadsfrågor och utvärderingsfrågor.

3.1 Lagrådet

Regeringen beslutade den 3 februari 1994 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

Lagrådet har i förtydligande syfte föreslagit vissa omformuleringar i den remitterade lagtexten. Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

En ledamot av Lagrådet har avstyrkt förslaget att den dömde skall betala en avgift. Regeringen behandlar den frågan i det följande (se avsnitt 4.2.3).

4.1 En försöksverksamhet bör inledas

Regeringens förslag: En försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll inleds.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Alla instanser utom Datainspektionen ställer sig positiva till att en försöksverksamhet inleds. Datainspektionen framför kritik när det gäller förslagets påverkan på skyddet för den personliga integriteten. Vidare framför inspektionen att den har svårt att se vari straffmomentet vid elektronisk övervakning består.

Skälen för regeringens förslag: Ett straffsystem måste innebära tydliga och konsekventa reaktioner på brott. För att tilltron till rättsväsendet skall kunna upprätthållas krävs att det finns en överensstämmelse mellan brottets svårhet och den reaktion på brottet som straffet utgör. Det torde också råda allmän enighet om att fängelse är en nödvändig del av ett straffsystem. Enighet torde vidare råda om att användningen av detta straff om möjligt bör begränsas. Denna inställning grundas bl.a. på insikten om de skadeverkningar ett fängelsestraff kan ha för den dömda och den negativa inverkan straffet kan få på hans möjligheter att anpassa sig i samhället. En annan faktor att beakta i sammanhanget är att fängelse är en mycket resurskrävande påföljd.

Mot denna bakgrund har frågan om alternativ till fängelse tilldragit sig stort intresse. Särskild uppmärksamhet har på senare tid riktats mot den elektroniska övervakningsteknik som tagits fram främst i Förenta staterna och de möjligheter denna teknik ger när det gäller att utveckla alternativ till fängelse.

Regeringen gav våren 1992 Straffsystemkommittén i uppdrag att se över det straffrättsliga påföljdssystemets innehåll och uppbyggnad. En av kommitténs huvuduppgifter är att överväga möjligheterna att vidareutveckla användningen av olika alternativ till fängelsestraff. I direktiven för kommittén anges att inriktningen bör vara att öka utrymmet för sådana alternativ genom att dels öppna möjligheter till andra icke frihetsberövande påföljder än de som finns för närvarande, dels ytterligare utveckla redan tillgängliga påföljder. I detta sammanhang framhålls emellertid vikten av att de till fängelse alternativa påföljderna ges en utformning som tillgodoser berättigade anspråk på att brott bör följas av tydliga och konsekventa reaktioner.

Ett nytt alternativ till fängelse som enligt direktiven bör bli föremål för kommitténs överväganden är intensivövervakning. Det anges att kommittén närmare bör studera de olika modeller för intensivövervakning som förekommer i andra länder och pröva om det är lämpligt att införa någon form av intensivövervakning i Sverige. I direktiven nämns särskilt att det i vissa andra länder, bl.a. i Förenta staterna, förekommer att den som dömts för

brott som normalt skulle ha lett till fängelse i stället underkastas intensivövervakning i form av elektronisk kontroll.

Enligt regeringens mening är det mycket angeläget att finna bärkraftiga alternativ till fängelse. Genom den i Förenta staterna utvecklade elektroniska övervakningstekniken har möjligheterna att finna sådana alternativ ökat betydligt. Erfarenheterna från de amerikanska intensivövervakningsprogram som använder sig av elektroniska hjälpmedel visar att tekniken gör det praktiskt möjligt att anordna en effektiv kontroll av att den dömda uppehåller sig på den plats han anvisats. Den elektroniska kontrollen gör det således möjligt att upprätthålla en påtaglig frihetsinskränkning utan att inta den dömda på anstalt och att till skapa en övervakning som är så intensiv att den förete betydligt större likheter med fängelse än med den nuvarande skyddstillsynspåföljden. Härigenom kan kravet på en straffrättslig reaktion som står i relation till brottets svårhet tillgodoses, samtidigt som de goda effekterna av kriminalvård i frihet utnyttjas.

Regeringen vill redan här slå fast att det är uteslutet att den elektroniska kontrollen skulle ersätta den mänskliga kontakten mellan den dömda och kriminalvården. Detta skulle nämligen innebära att man avstod från de möjligheter som en sådan kontakt ger till personlig påverkan och till förmedling av hjälp- och stödåtgärder till den dömda. Också den dömda har naturligtvis berättigade krav på bra kontakt med den myndighet som har till uppgift att verkställa det straff som har dömts ut. Dessa mänskliga kontakter bör således vara ett centralt inslag i en intensivövervakning. Vad den elektroniska kontrollen syftar till är främst att kontrollera att de frihetsinskränkande föreskrifterna efterlevs, vilket är viktigt inte minst för att göra intensivövervakningen till ett trovärdigt och för allmänheten godtagbart alternativ till fängelse.

Det grundläggande innehållet i en intensivövervakning bör kunna utgöras av ett krav på att den dömda skall uppehålla sig i sin bostad under tid då han inte fullgör en sysselsättningsplikt eller deltar i någon godkänd aktivitet och att han därvid fullständigt skall avhålla sig från alkohol och andra droger. En intensivövervakning uppbyggd på detta sätt torde kunna tillgodose även högt ställda krav på att brott skall följas av tydliga och kännbara reaktioner, samtidigt som man skulle slippa många av fängelsestraffets skadliga verkningar. Detta skulle dessutom ske till en kostnad som är lägre än den för fängelse.

Redan av det hittills sagda följer att det framstår som fullt möjligt att finna ett alternativ till fängelse i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Det finns således anledning att med stort intresse emotse Straffsystemkommitténs överväganden i fråga om intensivövervakning med elektronisk kontroll bör införas i Sverige.

Enligt direktiven för Straffsystemkommitténs utredningsarbete skall kommittén redovisa sina förslag före utgången av år 1994. Det kan redan nu förutses att kommittén kan komma att behöva ytterligare någon tid för sitt arbete. Eftersom det är fråga om ett mycket omfattande utredningsarbete torde åtskillig tid komma att förflyta innan den lagstiftning som kan bli en följd av kommitténs förslag träder i kraft. Om kommitténs arbete och den

därpå följande beredningen av kommitténs förslag skulle avvaktas kommer det således troligen att ta flera år innan den elektroniska övervakningstekniken kan introduceras i Sverige. Detta talar för att redan nu starta en försöksverksamhet på området. I samma riktning talar att det är av största vikt att Straffsystemkommittén har ett så bra underlag som möjligt för övervägandena i fråga om huruvida intensivövervakning med elektronisk kontroll bör införas i Sverige. Man bör ha i minnet att den elektroniska övervakningstekniken är helt oprövad i Sverige. De erfarenheter som gjorts framförallt i Förenta staterna kan inte utan vidare överföras till Sverige med hänsyn till skillnader i bl.a. straffrättsystemen.

Eftersom den elektroniska övervakningstekniken inte har prövats i Sverige kan man inte med säkerhet veta hur tekniken fungerar här. Det är då naturligtvis inte i första hand fråga om hur tekniken fungerar med hänsyn till exempelvis elförsörjning eller telefonnät, utan det handlar snarare om att användningen av tekniken kan behöva anpassas till svenska förhållanden, särskilt till den svenska rättsordningen och de principer som denna vilar på. Därmed sammanhänger också frågan om hur kriminalvårdens arbetsmetoder bör utformas. En försöksverksamhet skulle således kunna ge värdefulla kunskaper och erfarenheter om hur elektronisk övervakningsteknik fungerar under svenska förhållanden och om hur kriminalvårdens arbetsmetoder bör utformas.

Med hänsyn till det anförda bör Straffsystemkommitténs överväganden i nu aktuella frågor föregås av en försöksverksamhet i vilken den elektroniska övervakningstekniken används. Det finns anledning att stryka under att ställningstagandet gäller att en försöksverksamhet skall genomföras och alltså inte att intensivövervakning med elektronisk kontroll skall införas som ett permanent inslag i det svenska straffsystemet.

Datainspektionen har framfört kritik bl.a. när det gäller förslaget påverkan på skyddet för den personliga integriteten. Inspektionen har således bl.a. framfört att det steg som lagstiftaren nu står i begrepp att ta luckrar upp den känsla för rätt till en helt skyddad sfär åtminstone i hemmet som människor hitintills har kunnat räkna med. Regeringen konstaterar att det är ofrånkomligt att den som undergår verkställighet av ett fängelsestraff utsätts för ett långtgående intrång i den personliga integriteten. Som framgår av det följande innebär emellertid regeringens förslag att den som dömts till fängelse i vissa fall får undergå verkställighet av straffet utanför anstalt i stället för i anstalt. Verktällighet utanför anstalt kan dessutom enligt förslaget komma till stånd bara om den dömde ansökt om det. Regeringen kan mot denna bakgrund inte dela Datainspektionens farhågor i fråga om förslaget påverkan på skyddet för den personliga integriteten. Det framstår som uppenbart att integritetsintrånget blir mindre vid denna form av verkställighet än om den dömde tas in i anstalt.

4.2.1 En verkställighetsfråga

Regeringens förslag: Försöksverksamheten läggs upp som en fråga om verkställighet av fängelsestraff.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: I stort sett alla instanser är positiva till förslaget. Några av dessa instanser pekar på risken för s.k. net widening, dvs. att intensivövervakning kommer att användas även i de fall påföljden annars hade bestämts till villkorlig dom eller skyddstillsyn. Vissa instanser efterlyser klargöranden i fråga om syftet med försöket.

Skälen för regeringens förslag: Som framförts i det föregående har Straffsystemkommittén i uppdrag att studera de olika modeller för intensivövervakning som förekommer och pröva om det är lämpligt att införa ett sådant system i Sverige. I direktiven för kommitténs utredningsarbete anges att en fråga som därvid uppkommer är om intensivövervakning skall konstrueras som en särskild föreskrift inom ramen för en icke frihetsberövande påföljd eller om den bör vara en självständig påföljd. Det är naturligtvis också så att frågan om intensivövervakning bara är en av flera sammanhängande frågor som uppkommer vid översynen av det straffrättsliga påföljdssystemets uppbyggnad och innehåll. Det förtjänar att nämnas att i kommitténs uppdrag också ingår att lägga fram förslag till vad som i ett längre perspektiv bör gälla i fråga om frigivning från fängelsestraff.

Ett övergripande syfte med försöksverksamheten är, som nämnts, att ge underlag för Straffsystemkommitténs överväganden. Det finns således på detta stadium inget underlag för att bedöma hur intensivövervakning på längre sikt kan infogas i påföljdssystemet. Syftet med försöket bör följaktligen inte, som några instanser varit inne på, vara att få fram underlag för överväganden bara beträffande en viss bestämd framtida användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Med hänsyn härtill bör den under försöksverksamheten bedrivna intensivövervakningen rättsligt infogas i dagens påföljdsregler, med så få ändringar som möjligt. Ett naturligt sätt att uppnå detta är att konstruera intensivövervakningen som en verkställighet utanför anstalt av kortare fängelsestraff. Som framgår i det följande kan en sådan verkställighet utanför anstalt i vissa fall konstrueras så att den blir i princip lika ingripande för den dömda som en vistelse i anstalt. Detta är av stor betydelse inte minst med hänsyn till kravet på likhet inför lagen. Å andra sidan finns det givetvis skäl som talar för att intensivövervakningen redan under försöksverksamheten utformas som en särskild påföljd. Det främsta av dessa skäl är att den primära beslutanderätten i sådant fall skulle ligga i domstol, vilket skulle vara tilltalande av rättssäkerhetsskäl. Utformningen av ett sådant förslag skulle dock fordra ingående och mycket tidskrävande överväganden och sannolikt leda till ingripanden i påföljdssys-

temet som går utöver vad som är försvarligt med hänsyn till försöksverksamhetens natur.

Prop. 1993/94:184

Det finns också andra skäl, delvis av praktisk natur, som talar för att den elektroniska kontrollen under försöksverksamheten bör användas som en form av verkställighet av utdömda fängelsestraff. Försöksverksamheten kommer således att kräva betydande insatser i form av exempelvis materielinköp och utbildning (se avsnitt 6). Mot den bakgrunden är det angeläget att inte alltför få personer kommer att delta i försöksverksamheten. Detta är naturligtvis också väsentligt för att försöksverksamheten skall kunna ge ett så gott underlag som möjligt för utvärdering och kommande bedömningar i fråga om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Genom att lägga upp försöksverksamheten som en verkställighetsfråga kan det förutses att omfattningen av försöksverksamheten blir tillräckligt stor redan från början av försöket. Det kan härigenom också åstadkommas ett relativt enkelt förfarande som medger snabba ingripanden vid misskötsamhet.

Försöksverksamheten bör mot denna bakgrund vara upplagd som en ren verkställighetsreglering. Detta innebär att några särskilda regler för domstolarna med avseende på försöksverksamheten inte behövs. Domstolarna skall alltså välja och utmäta påföljd enligt vanliga regler, utan hänsyn till den pågående försöksverksamheten. Det innebär vidare att frivårdsmyndigheterna skall avge sedvanligt underlag i form av yttranden beträffande påföljdsval. Därmed torde också under försöksverksamheten kunna bortses från risken för att intensivövervakning med elektronisk kontroll kommer att användas i fall då påföljden inte skulle ha bestämts till fängelse utan till någon form av kriminalvård i frihet, dvs. net widening. I vissa av de fall domstol dömt till fängelse kommer emellertid under försöksverksamheten verkställigheten att ske på ett annat sätt än det som normalt gäller enligt lagen om kriminalvård i anstalt, nämligen utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Denna verkställighet kommer att skilja sig påtagligt från övriga typer av verkställighet dels i anstalt, dels utanför anstalt, t.ex. enligt 33 och 34 §§ lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Det torde därför vara erforderligt att skapa en förhållandevis detaljerad reglering av vad som under försöksverksamheten bör gälla för verkställigheten utanför anstalt. Detta är viktigt inte minst med hänsyn till att verkställigheten måste ske i ordnade, rättssäkra och kontrollerade former. Med en sådan uppläggning bör försöksverksamheten kunna bidra till att skapa ett gott underlag för Straffsystemkommitténs framtida överväganden rörande införande av en intensivövervakning som en del av påföljdssystemet.

Regeringens förslag: Den som är dömd till fängelse i högst två månader och har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för fri-vårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall får i princip delta i försöksverksamheten.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Förslaget mottas positivt av de flesta instanserna. Flera instanser framför att så få som möjligt av dem som uppfyller kraven på strafftid och bostadsort bör uteslutas från försöket.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anser att ungdomar under 21 år inte bör få delta i försöket. Kammarrätten i Jönköping efterlyser bättre riktlinjer för urvalet samt framför att den geografiska begränsningen är orättvis. Rikspolisstyrelsen anser att begränsningar av tillämpningsområdet bör framgå av författningstexten.

Skälen för regeringens förslag: I det föregående har förordats att fängelsestraff under försöksverksamheten i vissa fall bör få verkställas utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll.

När det gäller frågan om vilka dömda som bör kunna få delta i försöksverksamheten bör till en början beaktas att denna verksamhet inte får utformas så att det utdömda fängelsestraffet urholkas. Med hänsyn till att försöksverksamheten läggs upp som en verkställighetsfråga bör utgångspunkten vara att den som deltar i försöket därigenom skall bli utsatt för åtgärder som är i princip lika ingripande som en vistelse i anstalt hade varit. Eftersom det rör sig om i Sverige oprövade metoder och bl.a. intresset av samhällsskydd gör sig starkare gällande vid längre strafftider, bör på nuvarande stadium endast de som är dömda till korta fängelsestraff komma i fråga för försöksverksamheten. En lämplig begränsning är att strafftiden inte överstiger två månader.

Betydande insatser kommer att krävas för att förbereda, genomföra och följa upp redan försöksverksamheten. Det är därför knappast försvarbart att redan nu, innan det står klart om intensivövervakning med elektronisk kontroll kommer att bli ett permanent inslag i det svenska straffsystemet, anskaffa de resurser som en rikstäckande försöksverksamhet kräver. Av resursskäl bör således försöksverksamheten begränsas geografiskt. Detta skulle i och för sig kunna hävdas strida mot principen om likhet inför lagen. Med hänsyn till vad som nyss anförts om resurser och till att verkställigheten ändå utformas så att graden av ingripande är likvärdig med verkställighet av fängelsestraff på i vart fall en öppen anstalt, bör en sådan begränsning av försöket kunna accepteras även från denna utgångspunkt. Här bör också tilläggas att försöksverksamheten, som Lagrådet framhållit, i principiellt hänseende inte skiljer sig från tidigare försöksverksamheter på

kriminalpolitikens område som varit geografiskt begränsade, t.ex. försöksverksamhet med samhällstjänst.

Prop. 1993/94:184

Som framgår av det följande bör försöksverksamheten bedrivas under ledning av den lokala frivårdsmyndigheten. Det är inte minst av praktiska skäl nödvändigt att kräva att den som skall delta i försöksverksamheten skall ha sin bostad inom verksamhetsområdet för en frivårdsmyndighet som deltar i försöket. Försöksverksamheten bör omfatta både storstads- och glesbygdsområden och inte koncentreras till någon viss del av landet. Lämpligen bör försöksverksamheten omfatta dömda som har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall. Dessa frivårdsmyndigheter har följande verksamhetsområden.

Karlskoga: Degerfors, Filipstads, Hällefors, Karlskoga, Kristinehamns, Lindesbergs, Ljusnarsbergs, Nora och Storfors kommuner.

Luleå: Arjeplogs, Arvidsjaurs, Bodens, Haparanda, Jokkmokks, Kalix, Luleå, Pajala, Piteå, Älvsbyns, Överkalix och Övertorneå kommuner.

Malmö Norra: Socialförvaltningarna Nordöstra, Östra och av Centrum den västra bidragsenheten i Malmö kommun samt Burlövs och Lomma kommuner.

Malmö Södra: Socialförvaltningarna Södra, Västra och av Centrum den östra bidragsenheten i Malmö kommun samt Vellinge kommun.

Norrköping: Finspångs, Norrköpings, Söderköpings och Valdemarsviks kommuner.

Sundsvall: Sundsvalls, Timrå och Ånge kommuner.

Den som inte vill underkasta sig de krav som kommer att ställas på deltagare i försöksverksamheten skall naturligtvis avtjäna sitt straff på vanligt sätt. Mot bakgrund av att försöksverksamheten läggs upp som en verkställighetsfråga bör huvudregeln i övrigt vara att alla som uppfyller kraven i fråga om straffets längd och bostadsort skall kunna delta i försöksverksamheten. Denna bör dock i princip begränsas till att avse dem som är på fri fot, bl.a. därför att det beträffande andra dömda är svårt att hinna med att ordna en lämplig verkställighet utanför anstalt. I några speciella situationer kan också särskilda skäl tala mot att under försöksverksamheten låta verkställigheten äga rum utanför anstalt och huvudregeln bör då kunna frångås. Dessa situationer kan, bl.a. med hänsyn till att de är av mångskiftande karaktär, inte beskrivas i detalj i lagtexten.

Den dömdes bostad måste således vara så utformad att intensivövervakning med elektronisk kontroll kan upprätthållas. Det innebär att bostaden måste ha telefon och elektricitet. Den som sammanbor med den dömda bör inte heller mot sin vilja utsättas för att verkställigheten äger rum i hans eller hennes bostad. Om brottet riktats mot sambon bör verkställighet i den gemensamma bostaden inte heller få komma i fråga. Det bör vidare krävas att

den dömden har någon form av ordnad sysselsättning under verkställighetstiden (se vidare avsnitt 4.2.3). Redan här bör slås fast att det är av största vikt att frivårdsmyndigheten verkar för att kravet på sysselsättning kan tillgodoses i enskilda fall.

Som nämnts bör huvudregeln vara att alla som uppfyller kraven i fråga om straffets längd och bostadsort skall kunna delta i försöksverksamheten. Också ungdomar under 21 år bör kunna få undergå verkställighet av ett fängelsestraff utanför anstalt i stället för i anstalt. I fall då ungdomar deltar i försöksverksamheten bör frivårdsmyndigheten lägga särskild vikt vid att anordna ett lämpligt innehåll i verkställigheten så att möjligheterna till personlig påverkan och till förmedling av hjälp- och stödåtgärder till den unge tas till vara.

Ytterligare riktlinjer i fråga om vilka som bör få delta i försöksverksamheten ges i specialmotiveringen.

Vissa uppgifter om de korttidsdömda

Det finns anledning att här redovisa vissa uppgifter om de korttidsdömda. Kriminalvårdsstyrelsen har utfört en undersökning beträffande dem som frigavs från kriminalvårdsanstalter under oktober månad 1992 (se Fängelseutredningens huvudbetänkande Verktällighet av fängelsestraff, SOU 1993:76, bilaga 3, s. 529 ff.). I denna klientelundersökning ingick 562 intagna som var dömda till högst två månaders fängelse. I fråga om dessa korttidsdömda framgår bl.a. följande av undersökningen.

De vanligaste huvudbrotten var trafiknykterhetsbrott (39%), våldsbrott (17%), tillgreppsbrott (12 %) samt brott mot allmänheten och brott mot staten (7%). De som var under 20 år eller över 49 år utgjorde en mindre del av gruppen (2% respektive 9%). Andelen kvinnor var liten (4%). Nästan hälften av gruppen (48 %) var tidigare obelastade, medan andra hade erfarenhet av enbart frivård (22 %), av enbart fängelse (13 %) eller av både fängelse och frivård (16 %). Sysselsättningen före intagning bestod i vissa fall av stadigvarande arbete (35%) eller tillfälligt arbete (6%). En betydande del var arbetslösa (40 %) och en mindre del hade pension (9%). Flertalet i gruppen hade före intagning stadigvarande bostad (83%) eller tillfällig bostad (11%). Andra var bostadslösa (5%) eller intagna för vård (1%). Ungefär hälften av gruppen (52%) var ensamstående. Vissa (37 %) bedömdes vara missbrukare av alkohol. Narkotikamissbruk inom de senaste två månaderna före frihetsberövandet bedömdes föreligga i en del fall (17%).

Av statistik från Kriminalvårdsstyrelsen framgår att det under år 1992 intogs 785 fängelsedömda som, enligt uppgift i domen, var hemmahörande i någon av de aktuella kommunerna och hade en strafftid på högst två månader.

Regeringens förslag: Under verkställigheten utanför anstalt förbjuds den dömde att lämna sin bostad annat än för vissa av frivårdsmyndigheten bestämda ändamål och på särskilt angivna tider. Att förbudet efterlevs kontrolleras under hela verkställighetstiden med elektroniska hjälpmedel. Elektronisk kontroll får också avse att den dömde fullständigt avhåller sig från alkohol. Den dömde åläggs i vissa fall att betala en avgift på 50 kronor per dag som skall verkställas. Under verkställighetstiden sätts olika åtgärder in för att underlätta för den dömde att anpassa sig till ett normalt samhällsliv.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Förslaget mottas positivt av de flesta instanserna, dock att i stort sett alla instanser ställer sig tvekande eller negativa till förslaget att den dömde skall betala en avgift. Några instanser anser att kontrollbehovet är överbetonat och att frivårdsmyndigheterna borde få större möjligheter att anpassa föreskrifterna till förhållandena i det enskilda fallet.

Skälen för regeringens förslag:

Intensiv övervakning av den dömde

Deltagarna i försöksverksamheten kommer att bli föremål för en övervakning som har avsevärt större intensitet än den övervakning som i dag förekommer exempelvis vid skyddstillsyn. Under hela verkställighetstiden skall således elektroniska hjälpmedel användas vid övervakningen. Oanmälda hembesök bör förekomma. Också kontroller per telefon skall ingå som regelmässiga inslag i verkställigheten utanför anstalt. Vidare bör i princip gälla att den dömde skall ha en skyldighet att anmäla sig hos frivårdsmyndigheten med relativt täta intervaller. Med anledning av vad flera instanser framfört bör det förtydligandet göras att det under försöksverksamheten bör finnas ett betydande utrymme att anpassa intensiteten i annan övervakning än den elektroniska till förhållandena i det enskilda fallet. Det bör framhållas att även andra intressen än det rena kontrollsyftet är avgörande för sådana bedömningar. Av vikt är t.ex. att den dömde inte själv upplever sig sakna kontakt med frivårdsmyndigheten.

Hur den elektroniska kontrollen rent faktiskt skall utformas har inte lagreglerats. Detta bör i stället ankomma på Kriminalvårdsstyrelsen att besluta om. Av avgörande betydelse är dock att kontrollnivån är godtagbar från de utgångspunkter som redovisas i denna lagrådsremiss.

Genom den intensiva övervakningen bör den dömdes rörelsefrihet inskränkas på ett sådant sätt att den är jämförbar med vad som gäller vid en verkställighet i anstalt. En konsekvens härav är till en början att det utövas

en form av kontroll som innebär att den dömdes liv ordnas på ett sådant sätt att han förhindras att begå ytterligare brott eller så att detta i vart fall blir avsevärt svårare för honom.

Verkställighetstiden bör också tas till vara för att sätta in olika behandlings- eller påverkansprogram som kan medverka till att den dömda inte fortsätter att begå brott. Av central betydelse är härvid att komma till rätta med föreliggande missbruksproblem. Detta torde emellertid kräva ett intensivt arbete under lång tid. De åtgärder mot drogmissbruk som sätts in under verkställigheten utanför anstalt kan därför i de allra flesta fall inte ses isolerat utan som ett första steg i ett rehabiliteringsprogram. Ambitionen bör naturligtvis vara att lägga en grund så att den dömda efter verkställigheten av egen kraft skall kunna och vilja fortsätta med behandling eller andra åtgärder för att komma till rätta med sina missbruksproblem. Särskild uppmärksamhet bör därför ägnas åt att den dömda under verkställigheten utanför anstalt får hjälp med att knyta de kontakter som behövs för en sådan uppföljning.

Intensivövervakningen bör innebära att det finns en betryggande kontroll över att den dömda följer föreskrifterna. Detta förutsätter dock att det bestäms vid vilka tider han skall vara hemma, när han skall vara på sitt arbete och när han skall delta i olika behandlingsprogram eller andra aktiviteter. Dessa olika föreskrifter för den dömda bör tydliggöras i ett schema.

Den dömda betalar en avgift

Verkställighet utanför anstalt under försöksverksamheten innebär att den dömda skall stå under intensiv övervakning med elektronisk kontroll. Det förhållandet att vissa fängelsedömda kommer att få undergå verkställighet av sina straff utanför anstalt väcker frågan om inte dessa bör vara skyldiga att betala en avgift. En tanke bakom försöksverksamheten är nämligen att dömda skall kunna avtjäna fängelsestraff utan att det i princip påverkar deras inkomstmöjligheter. Det betyder exempelvis att en anställd under verkställighetstiden kommer att kunna fortsätta att arbeta och få sin lön som vanligt. Det framstår som orättvist att den som undergår verkställighet utanför anstalt skall kunna få stora ekonomiska fördelar jämfört med den som på vanligt sätt avtjänar straffet i anstalt och alltså inte kan behålla sin vanliga inkomst.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det är rimligt att vissa av dem som verkställer sitt straff utanför anstalt på detta sätt också skall betala en avgift. Med anledning av vad en ledamot av Lagrådet framfört bör det understrykas att fråga är om att ta ut en avgift inom kriminalvården och att motivet därför är att verkställigheten utanför anstalt, till skillnad mot en anstaltsvistelse, i princip inte påverkar den dömdes inkomstmöjligheter. Förslaget i denna del bör också ses mot bakgrund av att det nu inte är fråga om en permanent verksamhet inom kriminalvården utan om att genomföra en försöksverksamhet.

Avgiften bör tillfalla staten. Här bör nämnas att regeringen nyligen till riksdagen har överlämnat en proposition (prop. 1993/94:143), i vilken bl.a.

föreslås att det skall inrättas en brottsofferfond i syfte att öka stödet till brottsoffren. Det är regeringens avsikt att avgiften skall tillföras brottsofferfonden.

Promemorieförslaget innebär att de dömda skall betala en avgift som dock kan efterges i vissa fall. De flesta instanserna har varit kritiska till promemorieförslaget i denna del. Det ifrågasätts sålunda varför deltagarna i försöksverksamheten skall bidra till kostnaderna för denna. Kritiken mot avgiften avser också att den inte utjämnar skillnader i ekonomiskt häseende mellan dem som undergår verkställighet av straff i anstalt respektive utanför anstalt och inte heller mellan dem som ingår i den sist nämnda gruppen. Vidare anføres att det finns en risk för att försöksverksamheten kommer att uppfattas som ett sätt att köpa sig en förmån. Det pekas på att skyldigheten att betala avgift kan leda till svårbedömda situationer mot bakgrund av den rätt till bistånd som föreskrivs i socialtjänstlagen (1980:620). Slutligen förs det fram att det i promemorian gjorts en väl extensiv tolkning av den nedan berörda rekommendationen från Europarådets ministerkommitté.

Regeringen finner det förståeligt att det finns en viss tveksamhet bland instanserna inför en nyhet av det slag som avgiften innebär. Regeringen vill till vad den framfört i det föregående tillägga att skyldigheten att betala avgift trots allt har en viss utjämnande effekt i ekonomiskt hänseende mellan dem som undergår verkställighet av fängelsestraff. Kritiken från instanserna bör dock föranleda att det klargörs att någon avgift inte skall tas ut i fall då tveksamhet föreligger om den dömda har ekonomiska förutsättningar att betala avgiften. Regeringen förordar alltså en något annorlunda reglering av avgiften än den som föreslogs i promemorian men anser inte att kritiken ger anledning att helt avstå från möjligheten att använda avgifter under försöksverksamheten.

Enligt regeringens mening bör den dömda vara skyldig att betala en avgift bara om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt. Omständigheterna kan således många gånger vara sådana att verkställigheten utanför anstalt inte medför några påtagligt förbättrade ekonomiska förhållanden för den dömda. I sådana fall bör någon avgift inte tas ut. Avsikten är givetvis inte att avgiften skall betalas genom att den dömda först får bistånd enligt socialtjänstlagen. Med anledning av vad instanserna framfört bör i denna del det förtydligandet göras att en mot den dömda generös tillämpning är avsedd. Någon avgift bör således inte tas ut i fall då tveksamhet föreligger om det finns ekonomiska förutsättningar för att betala avgiften. Ingen skall således tvingas att av ekonomiska skäl avstå från att delta i försöksverksamheten.

Utgångspunkten för bestämmandet av storleken på avgiften bör vara en jämförelse mellan de inkomstmöjligheter de dömda har under verkställigheten utanför anstalt och de inkomstmöjligheter som föreligger vid verkställighet i anstalt. En del av detta ekonomiska utrymme bör kunna tas i anspråk genom en avgift. Avgiften bör mot denna bakgrund bestämmas till 50 kronor per dag som verkställigheten skall pågå.

Här bör, som antytts i det föregående, nämnas att Europarådets ministerkommitté under år 1992 antog en rekommendation (R, 92, 16) rörande sam-

hållstjänst och andra alternativ till fängelse ("On the European Rules on Community sanctions and Measures"). I regel 69 i rekommendationen sägs att kostnaderna för genomförandet i princip inte skall bäras av lagöverträdaren ("In principle, the costs of implementation shall not be borne by the offender.") Såsom framgår av lydelsen är det inte fråga om något absolut förbud mot att dömda åläggs betalningsskyldighet i de fall rekommendationen avser. Man bör också ha i minnet att försöksverksamheten avser att utveckla alternativ till fängelse som tidigare varken har prövats i Sverige eller, såvitt känt, på något annat håll i Europa. Mot denna bakgrund bör vad som sägs i rekommendationen inte hindra att deltagarna i försöksverksamheten åläggs att betala avgifter enligt den nu förordade modellen.

Det bör tilläggas att administrationen av avgiften bör kunna bli tämligen okomplicerad. Indrivning av avgiften bör således i princip kunna underlätas eftersom avgiften skall betalas i förskott och betalning i rätt tid bör vara en förutsättning för deltagande i försöksverksamheten.

Närmare om föreskrifterna för den dömda

Under försöksverksamheten bör det vara obligatoriskt att meddela den dömda vissa föreskrifter. Dessa obligatoriska föreskrifter bör också kunna kompletteras av andra föreskrifter. Föreskrifterna bör i principiellt avseende kunna likställas med de föreskrifter i fråga om sysselsättningsplikt, inskränkningar i rörelsefrihet och liknande som gäller för den som undergår verkställighet av ett straff i anstalt.

En obligatorisk föreskrift bör gälla vilken bostad den dömda skall ha under verkställighetstiden. Att bostaden anges på detta sätt har den betydelsen att den dömda inte fritt kan byta bostad under verkställigheten. Skulle problem uppstå för den dömda att av ekonomiska eller andra skäl behålla bostaden under verkställigheten får det förutsättas att frivårdsmyndigheten tillsammans med socialtjänsten försöker lösa dessa så att verkställigheten kan slutföras utanför anstalt.

Det bör också vara obligatoriskt att meddela den dömda en föreskrift om vad som skall gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning.

I många fall har den dömda ett arbete som han behåller under verkställighetstiden. Föreskriften går då ut endast på detta. Men att en föreskrift meddelas innebär att det får betydelse för verkställighetens fortbestånd att den dömda sköter sitt arbete. Omotiverad frånvaro innebär att den dömda riskerar att verkställigheten utanför anstalt upphör. Den dömdes arbetsgivare bör normalt underrättas om att den dömda undergår verkställighet av en påföljd. Frivårdsmyndigheten bör verka för att samarbete sker med arbetsgivaren så att denne – eller någon annan på arbetsplatsen som ställt upp som kontaktperson gentemot frivården – meddelar frivården om den dömda uteblir från arbetsplatsen eller annars missköter sig. Om det i ett enskilt fall skulle visa sig att en tillräcklig kontroll kan uppnås utan att arbetsgivaren underrättas, bör dock detta kunna underlätas.

Det är naturligtvis inte nödvändigt att den dömden har en anställning. Egen förvärvsverksamhet är inget hinder för denna typ av verkställighet. Inte heller ordnade studier. Det förutsätts dock att det är frågan om en verksamhet som bedrivs i huvudsak regelbundet och som kan bli föremål för kontroll från frivårdens sida.

Det kan, som framgått i det föregående, relativt ofta antas förekomma att någon som vill delta i försöksverksamheten helt saknar sysselsättning. I sådana fall bör frivårdsmyndigheten förmedla kontakt med andra myndigheter för att undersöka om det går att finna någon sysselsättning för den dömden. En möjlighet kan vara att han får utföra oavlönat arbete av det slag som avses i lagen (1989:928) om samhällstjänst. Det bör anmärkas att inget hindrar att det i ett enskilt fall föreskrivs att den dömden skall ha olika typer av sysselsättning. Eftersom en renodlad husarrest – som innebär att den dömden skall uppehålla sig i sin bostad i princip 24 timmar om dygnet – emellertid inte kan godtas måste någon form av ordnad sysselsättning finnas för att verkställighet utanför anstalt skall kunna komma i fråga. Målsättningen bör vara att den dömden tas i anspråk av arbete eller utbildning i en omfattning som i vart fall motsvarar en halvtidstjänst. För att underlätta för arbetslösa och andra att kunna delta i försöksverksamheten bör dock en lägre tidsåtgång kunna godtas. I de fall arbete eller utbildning inte går att ordna bör det också kunna accepteras att sådan sysselsättning ersätts med vård- eller behandlingskontakter eller deltagande i särskilt anordnade program inom kriminalvården. Omfattningen av aktiviteterna måste dock vara sådan att intresset av att undvika att den dömden isoleras i sin bostad tillgodoses. Vidare bör beaktas att den dömden bör få delta i aktiviteter, t.ex. påverkansprogram, som är ägnade att underlätta för honom att anpassa sig till ett normalt samhällsliv. I fråga om föreskriften om sysselsättning bör slutligen påpekas att denna självfallet bara bör avse sysselsättning som kan anses som lämplig för den dömden.

Under försöksverksamheten skall vidare en föreskrift meddelas om de tider under vilka den dömden tillåts att vistas utanför bostaden och för vilka ändamål det får ske. Detta innebär att ett schema skall sättas upp för den dömden. Schemat skall uppta under vilka tider som den dömden skall vara i bostaden samt vad han skall syssla med och var han skall befinna sig under övrig tid. Utöver godkända aktiviteter och restid till och från dessa bör den dömden medges att under ungefär en timme någon eller några dagar i veckan sköta sådant som inköp, bank- och postärenden samt annat nödvändigt som det kan vara svårt att mera i detalj ange i ett schema av detta slag.

Försöksverksamheten måste vara organiserad på det sättet att det finns möjligheter att omedelbart vidta åtgärder om den elektroniska kontrollen indikerar att den dömden har brutit mot föreskriften om de tider han får vistas utanför bostaden.

Det bör också vara obligatoriskt att meddela den dömden en kontaktföreskrift. Den närmare omfattningen av denna får bestämmas av frivårdsmyndigheten. Denna bör under försöksverksamheten ha betydande frihet att anpassa föreskrifterna till förhållandena i det enskilda fallet. Som riktpunkt bör emellertid gälla att den dömden skall åläggas att personligen besöka

myndigheten en gång i veckan och däremellan ta kontakt ett par gånger per telefon. Om den dömda är bosatt långt ifrån den ort där frivårdsmyndigheten har sitt kansli kan besöken i stället ske hos en person som förordnats att biträda vid tillsynen. Denna form av kontakt skall sedan kompletteras med oanmälda hembesök hos den dömda. I kontaktföreskriften bör uttryckligen anges att den dömda är skyldig att lämna företrädare för frivårdsmyndigheten tillträde till bostaden för hembesök.

Slutligen bör en obligatorisk föreskrift avse den i det föregående berörda avgiften som den dömda skall betala och när betalning skall ske.

Utöver de nu behandlade obligatoriska föreskrifterna bör det vara möjligt att meddela den dömda föreskrifter avseende läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling samt deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga. Det finns alltså en vidsträckt möjlighet att anpassa verkställigheten efter de särskilda förutsättningar eller behov som föreligger i varje enskilt fall. Deltagande i olika påverkans- eller behandlingsprogram skall, om behov därav föreligger, vara ett regelmässigt inslag i verkställigheten utanför anstalt. Mot bakgrund av att verkställigheten kommer att äga rum i den dömdes bostad kan det dock normalt inte bli fråga om institutionsvård.

Försöksverksamheten skall alltså som framgått inte endast gå ut på att kontrollera den dömda och beskära hans rörelsefrihet utan i lika hög grad på att försöka motverka fortsatt brottslighet från hans sida efter verkställigheten. Som exempel på program kan nämnas kriminalvårdens rattfylleriprogram och program som tar sikte på personer som dömts för misshandel. Över huvud taget är det viktigt att frivården utformar verkställigheten på ett sätt som kan få positiva verkningar för den dömdes fortsatta liv. Självklart kan deltagande i sådana program även ske under helger och kvällar. Det förutsätts att frivården, för att tillgodose de speciella behov som uppkommer under försöksverksamheten, ytterligare utvecklar framför allt påverkansprogrammen.

När det gäller inslaget av andra aktiviteter än sysselsättning måste beaktas att de individuella behoven torde vara mycket skiftande. Det bör också beaktas att behovet av kontroll i viss mån kan tillgodoses genom deltagande i behandling eller annan verksamhet. Vad nu sagts betyder att det är rimligt att dömda som inte har något påtagligt behov av behandling bör utsättas för en tätare kontroll så att kontrollnivån i dessa fall kan bli lika hög som i fall då vård- och behandlingskontakter förekommer. Det bör dock tilläggas att det i princip inte i något fall bör vara godtagbart att verkställigheten inte innehåller någon annan verksamhet än upprätthållande av den för den dömda vanliga sysselsättningen. För den grupp dömda som inte har något påtagligt behov av vård eller behandling bör mot den bakgrunden ges en föreskrift om exempelvis deltagande i av frivården anordnad programverksamhet eller utförande av oavlönat arbete av det slag som avses i lagen (1989:928) om samhällstjänst.

Under verkställigheten utanför anstalt skall den dömda fullständigt avhålla sig från alla former av berusningsmedel.

För att ett drogförbud skall vara effektivt fordras att den som överträder förbudet löper en påtaglig risk att bli upptäckt. Den dömda bör därför vara skyldig att lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han iakttar förbudet. Sådan kontroll bör ske rutinmässigt. En möjlighet är att provtagningen äger rum i samband med oanmälda besök hemma hos den dömda. Droghkontrollen bör ske med en sådan frekvens och vid sådana tidpunkter att den kan fylla sitt syfte. Detta innebär bl.a. att provtagning bör kunna äga rum även under veckoslut och på kvällstid.

En kontroll av att den dömda inte bryter mot drogförbudet genom alkoholkonsumtion kan även anordnas med elektroniska hjälpmedel. Sådan kontroll sker med hjälp av en i den dömdes bostad installerad anordning för mätning av alkoholhalten i utandningsluften. Också här finns det olika tekniska lösningar som bör kunna prövas under försöksverksamheten. Kontrollen av nykterheten bör i de fall den sker med elektroniska hjälpmedel äga rum i princip dagligen. Det får ankomma på Kriminalvårdsstyrelsen att från bl.a. ekonomiska utgångspunkter välja den kontrollform, personlig eller elektronisk, som är lämpligast. Elektronisk kontroll bör dock om möjligt prövas på i vart fall någon försöksort.

Det ligger nära till hands att också ställa upp krav i fråga om vad som får finnas i bostaden under verkställighetstiden. Ett förbud för den dömda att i bostaden inneha vissa föremål torde emellertid vara mycket svårt att kontrollera. Särskilt i fall då den dömda sammanbor med någon eller några kan det förutses betydande utredningssvårigheter. Mot den bakgrunden bör under försöksverksamheten inga föreskrifter få meddelas om vad som får finnas i bostaden.

4.2.4 Sträng reaktion vid misskötsamhet

Regeringens förslag: Om den dömda inte sköter sig eller följer de krav som ställts upp, skall han överföras till en kriminalvårdsanstalt för att fullgöra straffet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Alla instanser som yttrat sig över förslaget är positiva till det.

Skälen för regeringens förslag: För att intensivövervakning med elektronisk kontroll skall framstå som en trovärdig och därmed accepterad form av verkställighet av fängelsestraff är det nödvändigt att varje misskötsamhet föranleder en snabb och tydlig reaktion. Om den elektroniska kontrollen indikerar att en förseelse begåtts eller detta framkommer på annat sätt bör åtgärder således vidtagas skyndsamt.

Misskötsamhet från den dömdes sida bör normalt leda till att verkställigheten utanför anstalt upphör och att han tas in på kriminalvårdsanstalt för att verkställa den del av straffet som återstår. Toleransen mot avvikelser från det som bestämts för verkställigheten bör således vara liten. Det bör dock finnas ett utrymme för att genom förändringar av föreskrifterna, främst i form av föreskrifter om intensifierad kontakt, skärpa verkställigheten när det förekommit förseelser av mindre allvarligt slag. I specialmotiveringen kommer närmare att behandlas de regler som bör gälla vid misskötsamhet.

Verkställigheten utanför anstalt bör upphöra också i vissa andra fall, bl.a. om den dömda begär att så skall ske.

Det finns anledning att här upprepa att övervakningen under försöksverksamheten kommer att ha en mycket hög intensitet. Det betyder i sin tur att det i stor utsträckning kommer att upptäckas om de dömda inte följer de regler som gäller för verkställigheten. Vad gäller förseelser mot förbudet att vistas utanför bostaden är det till och med möjligt att varje förseelse som begås också kommer att upptäckas. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den stränga bedömning som bör ske vid misskötsamhet kan det förutses att försöksverksamheten kommer att avbrytas i en del fall. Detta är naturligtvis inget som i sig är eftersträfvansvärt men det får trots allt godtas eftersom en annan uppläggning knappast skulle utgöra ett trovärdigt alternativ till fängelse.

4.3 Förfarandet under försöksverksamheten

4.3.1 Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Regeringens förslag: Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om deltagande i försöksverksamheten. Styrelsen kan delegera beslutanderätten till en regionmyndighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: I stort sett alla instanser som har yttrat sig över förslaget är positiva till det.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att det finns skäl för att låta styrelsen delegera besluten också till lokal nivå. Datainspektionen finner det särskilt märkligt att det inte är domstolen utan kriminalvården som avgör vem som skall avtjäna straffet i anstalt och vem som slipper.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom det är fråga om en försöksverksamhet och denna är upplagd som en ren verkställighetsfråga beträffande vissa fängelsestraff (se avsnitt 4.2.1) är det naturligt att lägga beslutanderätten om lagens tillämpning i enskilda fall på Kriminalvårdsstyrelsen. På samma sätt som enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt bör Kriminalvårdsstyrelsen ha rätt att delegera beslutanderätten. Under försöks-

verksamheten bör dock delegation kunna ske endast till en regionmyndighet.

Kriminalvårdsstyrelsens prövning av om en person skall verkställa ett fängelsestraff utanför anstalt bör normalt vara av tämligen enkel beskaffenhet. Som tidigare nämnts bör nämligen de korttidsdömda som vill delta i försöksverksamheten på de berörda orterna i princip också få göra det. Emellertid kan det förekomma fall där frågan om en person skall få delta i försöksverksamheten inte är okomplicerad. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att det är fråga om ett beslut av stor vikt för den dömda bör Kriminalvårdsstyrelsens beslut kunna bli föremål för domstolsprövning.

Kriminalvårdsmål överklagas i dag direkt till kammarrätt. I en nyligen till riksdagen överlämnad proposition (prop. 1993/94:133) föreslås en ändrad instansordning för ett antal måltyper, bl.a. kriminalvårdsmål. Sådana mål skall enligt förslaget överklagas till länsrätt i stället för till kammarrätt. Vidare föreslås att den lokala eller regionala beslutsmyndighetens geografiska belägenhet blir avgörande för vilken länsrätt som skall bli behörig att pröva ett kriminalvårdsmål och att prövningstillstånd införs för sådana mål i ledet mellan länsrätt och kammarrätt. Det finns inte någon anledning att behandla de nu aktuella kriminalvårdsmålen på något annat sätt än övriga kriminalvårdsmål. I försökslagen bör därför föreskrivas att Kriminalvårdsstyrelsens beslut i fråga om deltagande i försöksverksamheten får överklagas till allmän förvaltningsdomstol och att det för överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd. Den ändrade instansordningen föreslås emellertid träda i kraft den 1 oktober 1994 medan försöksverksamheten avses inledas sommaren 1994. För den mellanliggande tidsperioden bör nuvarande regler gälla, dvs. att Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas direkt till kammarrätten utan krav på prövningstillstånd.

4.3.2 Frivårdsmyndigheten leder försöksverksamheten

Regeringens förslag: Frivårdsmyndigheten anförtros ledningen av försöksverksamheten.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Alla instanser som yttrat sig över förslaget är positiva till det.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom verkställighet under försöksverksamheten i sin helhet äger rum utanför anstalt är det lämpligt att den sker under ledning av frivårdsmyndigheten på den ort där den dömda är bosatt.

Det kan här tilläggas att det i och för sig skulle kunna övervägas att anförtro verkställigheten åt någon annan myndighet, t.ex. polisen eller en särskilt inrättad verkställighetsorganisation. Möjligen skulle det förhållandet, att den intensiva övervakningen förutsätter arbetsmetoder som i vissa av-

seenden skiljer sig från dagens frivård, kunna sägas tala för en sådan lösning. Någon egentlig principiell skillnad i fråga om arbetets inriktning bör intensivövervakningen emellertid inte innebära för frivårdens del. Kontroll, stöd och påverkan – dvs. frivårdens normala arbetsuppgifter – utgör huvudingredienserna även vid verkställigheten av en intensivövervakning, låt vara att kontrollfunktionen får en väsentligt mer framträdande roll än vid verkställigheten av en skyddstillsynsdom. Inom frivården finns vidare en särskild sakkunskap i fråga om förmedling av hjälp- och stödåtgärder till dömda. Det skulle ta avsevärd tid att bygga upp motsvarande kompetens inom ramen för någon annan organisation. Det anförda talar för att den lämpligaste lösningen är att anförtro verkställigheten åt frivården.

En speciell fråga är hur den tekniska övervakningen av den elektroniska kontrollen skall organiseras. Kriminalvården bör här ha fria händer att utforma denna på effektivast och billigast sätt. Det bör dock betonas att arbetet bör vara så organiserat att misskötsamhet upptäcks och åtgärder kan sättas in i princip dygnet runt och givetvis även på veckoslut och helger.

Ledningen av försöksverksamheten bör anförtros åt frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping och Sundsvall. Var och en av dessa frivårdsmyndigheter bör därvid självfallet svara för dömda som har sin bostad inom myndighetens verksamhetsområde.

4.3.3 Övervakningsnämnden beslutar om reaktion vid misskötsamhet

Regeringens förslag: Övervakningsnämnden beslutar om upphörande av verkställighet utanför anstalt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Synpunkter på förslaget i promemorian: De flesta instanser som yttrat sig över förslaget är är positiva till det. Vissa instanser pekar på att det föreslagna förfarandet kan bli osmidigt.

Kriminalvårdsnämnden och Övervakningsnämnden i Sundsvall framför att det, å ena sidan, finns goda skäl för att välja övervakningsnämnden som beslutsinstans men att det, å andra sidan, är en fördel om samma myndighet beslutar om såväl verkställighet utanför anstalt som upphörande av densamma. Dessa instanser anser att övervakningsnämnden inte på eget initiativ bör kunna upphäva ett beslut om verkställighet utanför anstalt.

Skälen för regeringens förslag: Frågan om verkställigheten utanför anstalt skall upphöra på grund av att den dömda åsidosatt vad som åligger honom kan innefatta en rad ställningstaganden. Det kan bli fråga om att exempelvis bedöma om det verkligen har skett en överträdelse av föreskrifterna och, i så fall, om det som läggs den dömda till last är av mindre betydelse. Frågor av detta slag bör lämpligen prövas av en instans med domstolsliknande sammansättning. Övervakningsnämnderna prövar i dag likar-

tade frågor om upphävande av s.k. § 34-placeringar (behandlingsplacering utanför anstalt enligt 34 § lagen, 1974:203, om kriminalvård i anstalt). Nämnderna samarbetar nära med frivårdsmyndigheterna och har erfarenhet av brådslande ärenden.

Även om det finns fördelar med att samma myndighet beslutar om såväl verkställighet utanför anstalt som upphörande av densamma bör, med hänsyn till övervakningsnämndernas nuvarande befattning med verkställighetsärenden, dessa också svara för beslut om upphörande av verkställighet på grund av misskötsamhet under försöksverksamheten. Intresset av ett enhetligt förfarande gör att övervakningsnämnden bör anförtros prövningen också av andra grunder för upphävande av ett beslut om verkställigheten utanför anstalt. Den dömde bör kunna överklaga övervakningsnämndens beslut till Kriminalvårdsnämnden.

Övervakningsnämnden kommer att pröva frågan om beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas på grundval av omständigheter som tillkommit efter det att beslutet fattades (se 14 § försökslagen). Mot den bakgrunden bör nämnden inte vara förhindrad att på eget initiativ pröva frågan.

Som tidigare har nämnts bör försöksverksamheten ledas av frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping och Sundsvall. Det betyder att övervakningsnämnderna i Örebro, Luleå, Malmö, Linköping och Sundsvall kommer att beröras av försöksverksamheten (se förordningen, 1987:1113, om övervakningsnämndernas verksamhetsområde m.m.).

4.4 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Försöksverksamheten skall pågå i två år. Avsikten är att den skall inledas sommaren 1994.

Regeringen får bestämma när försökslagen skall träda i kraft. Domar som är meddelade tidigare än tre månader före ikraftträdandet omfattas inte av försöksverksamheten.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens, dock att det förordades att försöksperiodens längd inte skulle bestämmas samt inte föreslogs någon övergångsbestämmelse.

Synpunkter på förslaget i promemorian: Vissa instanser förordar att försöksperiodens längd anges. Kriminalvårdsstyrelsen pekar på risken för överbelastning hos frivårdsmyndigheterna när försöket börjar.

Skälen för regeringens förslag: För att försöksverksamheten skall kunna inledas är det nödvändigt att en rad förberedande åtgärder vidtas. Regeringen har därför den 7 oktober 1993 gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att planera och förbereda försöksverksamheten. Genomförandet av försöksverksamheten kommer att behandlas i det följande (se avsnitt 5).

Avsikten är att försöksverksamheten skall inledas sommaren 1994. Med hänsyn främst till att försöksverksamheten måste föregås av ett förberedelsearbete av teknisk natur är det emellertid inte helt säkert att denna tidplan kommer att kunna hållas. Regeringen bör därför få bestämma när försökslagen skall träda i kraft.

Det ligger i försöksverksamhetens natur att den bör pågå endast under en begränsad tid. I promemorian har framförts att det inte är lämpligt att initialt ange när försöksverksamheten med intensivövervakning med elektronisk kontroll skall upphöra. Enligt regeringens mening ligger det emellertid, som några instanser pekat på, ett värde i att försöksperiodens längd bestäms redan från början. Regeringen anser att försöksverksamheten lämpligen bör pågå under två års tid. Frågor om hur försöket skall följas upp och utvärderas kommer att behandlas i det följande (se avsnitt 7). Redan här bör dock framhållas att det finns all anledning att löpande uppmärksamma hur försöket faller ut. Straffsystemkommitténs fortsatta arbete är naturligtvis också av intresse i sammanhanget. Regeringen avser att i god tid före försöksperiodens utgång göra de överväganden som den då genomförda försöksverksamheten kan ge anledning till. Regeringen avser också att återkomma till riksdagen och redovisa av sin syn på försöksverksamheten.

Kriminalvårdsstyrelsen har pekat på att mycket stora balanser kan uppkomma hos frivårdsmyndigheterna när försöksverksamheten inleds. Det möter svårigheter att nu närmare bedöma vilka balanser det kan bli fråga om, bl.a. därför att detta är beroende på hur stort intresset för försöksverksamheten kommer att vara bland de dömda. Det står emellertid klart att det kan finnas en risk för att frivårdsmyndigheterna kommer att drabbas av mycket stora balanser, vilket i sin tur torde medföra att verkställigheten av fängelsestraff i många fall kommer att fördröjas på ett sätt som inte är acceptabelt. Med hänsyn härtill bör äldre domar uteslutas från försöksverksamheten. Lämpligen bör försökslagen omfatta domar som är högst tre månader gamla.

5 Genomförande av försöksverksamheten

Avsikten är som nämnts att försöksverksamheten med intensivövervakning med elektronisk kontroll skall påbörjas sommaren 1994. En förutsättning för att försöket skall kunna påbörjas vid denna tid är bl.a. att det då finns tillgång till den tekniska utrustning som krävs och att den personal inom kriminalvården som kommer att beröras av försöksverksamheten har fått den utbildning som behövs.

Regeringen har därför den 7 oktober 1993 uppdragit åt Kriminalvårdsstyrelsen att planera och förbereda försöksverksamheten med intensivövervakning med elektroniska hjälpmedel. I uppdraget ingår bl.a. att närmare överväga hur intensivövervakningen praktiskt bör utformas, genomföra erforderlig utbildning och anskaffa den tekniska utrustning som erfordras för att man skall kunna använda elektroniska hjälpmedel vid försöket. I uppdraget ingår även att beräkna kostnaderna för genomförandet av försöks-

verksamheten. Kriminalvårdsstyrelsen bör enligt uppdraget ägna särskild uppmärksamhet åt att försöksverksamheten skall kunna följas upp och utvärderas.

Kriminalvårdsstyrelsen har med anledning av uppdraget tillsatt en projektgrupp för genomförande av försöksverksamheten. Styrelsen har den 13 december 1993 och den 14 februari 1994 rapporterat vilka åtgärder som vidtagits för att förbereda försöket och vilka ytterligare åtgärder som planeras. I den senaste rapporten har styrelsen upplyst att upphandlingsförfarandet befinner sig i slutskedet. Vidare har styrelsen i den rapporten framfört att det visat sig att anpassningen av den tekniska utrustningen till svenska förhållanden är tidsödande och att leverantörerna av sådan utrustning kan garantera leverans tidigast fyra månader från den dag då ett avtal tecknats. Styrelsen har gjort den bedömningen att försöket kan starta tidigast den 1 augusti 1994.

6 Kostnadsfrågor

Det är ännu för tidigt att närmare ange kostnaderna för försöksverksamheten. Det torde emellertid stå klart att intensivövervakning med elektronisk kontroll är ett påtagligt billigare alternativ än en placering på öppen kriminalvårdsanstalt.

De kostnader som kommer att uppstå under försöksverksamheten avser i första hand införskaffande och drift av den tekniska utrustningen. Beroende på hur Kriminalvårdsstyrelsen väljer att organisera bevakningen av informationen från de elektroniska kontrollsystemen kan det också uppstå kostnader för särskild personal.

Försöksverksamheten innebär också att frivårdsmyndigheterna på försöksorterna tillförs nya arbetsuppgifter och därför behöver ökade resurser. Avsikten är som nämnts att övervakningen under försöksverksamheten skall vara betydligt intensivare än vad som är vanligt vid övervakning på grund av dom på skyddstillsyn eller efter villkorlig frigivning. Detta torde i normalfallet innebära att varje handläggare klarar ett mindre antal klienter än vid sådan övervakning. Arbetsmetoderna vid intensivövervakning kan också komma att medföra arbete på obekvämt arbetstid. Beroende på beredskap och liknande kan det vidare finnas behov av annan teknisk utrustning t.ex. i form av personsökare. Likaså kommer det att uppstå kostnader för utbildning av personalen.

Målsättningen är att en stor del av deltagarna i försöksverksamheten skall genomgå behandling eller delta i särskilt anordnade program. Även detta tar resurser i anspråk. Kriminalvården bör svara för dessa kostnader, om behandlingen eller deltagandet i särskilda anordnade program sker på grund av föreskrift från frivårdsmyndigheten. Däremot skall kriminalvården inte svara för kostnaderna för annan vård som deltagarna i försöksverksamheten behöver.

I fråga om sociala förmåner för dem som deltar i försöksverksamheten bör tilläggas att det här inte är fråga om personer som är intagna i anstalt. I

stället bör de som verkställer fängelsestraff utanför anstalt i detta hänseende jämföras med frivårdsklienter.

Prop. 1993/94:184

Den avgift som en del av de dömda skall erlägga tillfaller staten. Som tidigare nämnts är det regeringens avsikt att avgiften skall tillföras brottsofferfonden. Deltagarna i försöksverksamheten kommer, utöver den avgift vissa av dem skall betala, att drabbas av vissa kostnader i anledning av verkställigheten. Således medför den elektroniska kontrollen extra telefonkostnader för den enskilde. Deltagarna kommer också att själva få betala kostnaden för resor till och från olika aktiviteter som de är skyldiga att delta i.

När det gäller bedömningen av kostnaderna för försöksverksamheten är det emellertid viktigt att komma ihåg att intensivövervakning med elektronisk kontroll enligt förslaget alltid träder i stället för fängelse. Kriminalvården skulle således ändå ha haft kostnader för verkställigheten. Det kan här anmärkas att de totala kostnaderna för verkställighet i anstalt dessutom skulle ha varit högre.

Slutsatsen av det anförda blir därför att försöksverksamheten inte kommer att innebära några totalt sett ökade kostnader för kriminalvården. Däremot kan intensivövervakning med elektronisk kontroll på sikt leda till betydande besparingar inom kriminalvården.

7 Utvärdering av försöksverksamheten

Ett av syftena med försöksverksamheten är att ge underlag för Straffsystemkommitténs överväganden om intensivövervakning i någon form bör införas i Sverige. Försöksverksamheten bör vidare ge kunskap om hur elektronisk övervakningsteknik fungerar under svenska förhållanden och om hur kriminalvårdens arbetsmetoder bör utformas. I Kriminalvårdsstyrelsens ordinarie uppgifter ingår att kontinuerligt följa verksamheten och utvärdera den. Detta är särskilt viktigt när det gäller en försöksverksamhet. Kriminalvårdsstyrelsen bör ägna särskild uppmärksamhet åt att försöksverksamheten utformas så att den är lätt att följa upp och utvärdera. Utvärderingen bör bl.a. belysa verksamhetsinnehåll, teknik och kostnadsaspekter. Det är också viktigt att Straffsystemkommittén kontinuerligt får del av de erfarenheter som görs under försöksverksamheten. Inom Justitiedepartementet förbereds tilläggsdirektiv till kommittén, av innebörd att kommittén skall ägna särskild uppmärksamhet åt den nu föreslagna försöksverksamheten.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) bör göra en mer övergripande utvärdering av försöket med intensivövervakning med elektronisk kontroll. BRÅ bör få ett särskilt uppdrag att göra detta. Sedan försöket pågått en tid bör BRÅ lämna en delredovisning av uppdraget. Detta bör lämpligen ske senast i juni 1995.

1 § Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömden skall undergå fängelse i högst två månader och har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall.

I paragrafen beskrivs lagens tillämpningsområde.

Av bestämmelsen framgår att försöksverksamheten är upplagd som en ren verkställighetsreglering av ett utdömt fängelsestraff. I vissa av de fall där domstol har dömt till fängelse kommer således verkställigheten att ske i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll och alltså på ett annat sätt än det som normalt gäller enligt lagen om kriminalvård i anstalt.

Som en begränsning av de fall på vilka lagen är tillämplig anges att den dömden skall undergå fängelse i högst två månader. Något krav på att det skall vara fråga om ett enda utdömt straff ställs inte upp. Den som dömts till två olika enmånadsstraff kan alltså komma i fråga liksom den som dömts till fängelse i 14 dagar och samtidigt fått en villkorlig frihet om en månad förverkad. Genom att den som skall undergå fängelse i mer än två månader inte kan komma i fråga för försöksverksamheten blir reglerna om villkorlig frigivning inte aktuella för denna form av verkställighet (se 26 kap. 6 § BrB).

Från lagens tillämpningsområde utesluts också fängelse som ådömts i samband med dom på skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § BrB. Genom att det anges att det skall vara frågan om dom på fängelse utesluts vidare förvandlingsstraff för böter och förverkande av villkorlig frihet som beslutats av övervakningsnämnd enligt 26 kap. 19 § BrB. Försökslagen är däremot naturligtvis tillämplig på fängelsestraff som dömts ut särskilt enligt 34 kap. 1 § första stycket 2 BrB.

Med hänsyn till att det är en geografiskt begränsad försöksverksamhet gäller vidare att den dömden, för att komma i fråga, skall ha sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall. Något krav på att den dömden skall vara folkbokförd på någon av de angivna orterna gäller inte. Om den dömden saknar bostad är emellertid försökslagen inte tillämplig. De krav som bör ställas på bostaden behandlas under 2 §.

Verksamhetsområdet för en viss frivårdsmyndighet framgår av bilaga 2 till förordningen (1990:1018) med instruktion för Kriminalvårdsverket. Verksamhetsområdena för de nu aktuella frivårdsmyndigheterna har redovisats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.2).

2 § I fall som avses i 1 § får, på ansökan av den dömden, beslutas att fängelsestraffet skall verkställas utanför anstalt. En ansökan får inte bifallas om den dömden är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt.

Beräffande verkställigheten utanför anstalt skall, i stället för bestämmelserna i 26 kap. 5-24 §§ brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, gälla vad som föreskrivs i denna lag.

I första stycket anges till en början att det får beslutas att verkställighet av fängelsestraff, i de fall som avses i föregående paragraf, skall ske utanför anstalt om den dömda ansöker om det. Därefter redovisas uttömmande de fall då en sådan ansökan skall avslås.

Huvudregeln är att den som uppfyller förutsättningarna i 1 § skall medges verkställighet utanför anstalt om han ansöker om det. Kravet på ansökan från den dömda skall ses mot bakgrund av att det inte torde vara möjligt att tvinga någon att delta i försöksverksamheten. I praktiken måste alltså gälla att den dömda samtycker till att verkställighet sker i enlighet med försökslagen. Den som är dömd till fängelse kan således, även om han skulle uppfylla förutsättningarna i 1 §, alltid få avtjäna sitt straff i anstalt. Den som fått bifall till sin ansökan om verkställighet utanför anstalt och därefter ångrat sig kan enligt 14 § andra stycket 2 få beslutet om verkställighet utanför anstalt upphävt. Frågor om informationen till dem som kan komma i fråga för försöksverksamheten kommenteras under 10 §.

I andra meningen föreskrivs till en början att en ansökan om att få verkställa fängelsestraffet utanför anstalt inte får bifallas i de fall där den dömda är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser. Om en sådan person ansöker om att få verkställa dom på fängelse utanför anstalt skall alltså ansökan avslås. Vid tillämpningen av bestämmelsen blir det avgörande om den dömda är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt när prövningen av hans ansökan görs. Om han vid den tidpunkten varken är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt gäller alltså inte undantaget. Av 14 § andra stycket 3 framgår emellertid att ett beslut om verkställighet utanför anstalt skall upphävas om den dömda, när verkställigheten skall påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt.

Undantaget beträffande intagna i kriminalvårdsanstalt gäller inte fall då den dömda är intagen bara för att undergå verkställighet av det fängelsestraff som ansökan avser. Är det fråga om flera straff och har således strafftider lagts samman är den dömda dock intagen på anstalt också av annan anledning än för att undergå verkställighet av det straff som en ansökan kan avse. I en sådan situation skall därför en ansökan om att få delta i försöksverksamheten avslås.

Det normala torde givetvis vara att en ansökan görs och prövas innan verkställigheten skall påbörjas. Något absolut hinder mot att bifalla en ansökan i fall då verkställigheten av det fängelsestraff som ansökan avser har påbörjats bör dock inte ställas upp. Det förtjänar i sammanhanget nämnas att huvudregeln är att en ansökan medför hinder mot intagande i kriminalvårdsanstalt (se 11 §). Bl.a. för att förebygga okynnesansökningar har dock i 11 § föreskrivits att ansökan under vissa speciella omständigheter inte hindrar att den dömda tas in på anstalt.

Här bör anmärkas att en ansökan om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag inte i något fall hindrar att verkställigheten av ett fängelsestraff

fortsätter. Bestämmelsen i 11 § behandlar nämligen bara frågan om verkställigheten i anstalt skall få påbörjas när den dömde gjort en sådan ansökan.

I första stycket andra meningen anges vidare att en ansökan inte får bifallas om särskilda skäl talar mot verkställighet utanför anstalt. I vissa speciella situationer kan således förhållandena vara sådana att det inte är lämpligt eller ens möjligt att verkställa straffet utanför anstalt enligt denna lag. I det följande behandlas de fall när särskilda skäl talar mot att straffet får verkställas utanför anstalt enligt försökslagen.

Ett sådant särskilt skäl är att den dömdes bostad inte är godtagbar för försöksverksamheten.

Det krävs inte att den dömde har en egen lägenhet eller dylikt utan även andra former av boende skall godtas. Dock krävs att bostaden är av sådan beskaffenhet att den får betraktas som permanent. Ett hotellrum eller liknande bör normalt inte godtas och inte heller en husvagn eller något därmed jämförligt bostadsutrymme. Däremot bör det inte utgöra något hinder att verkställigheten sker i en bostad av normal utformning som han hyr endast för en begränsad tid.

Det måste under försöksverksamheten krävas att den dömde i bostaden har tillgång till en fungerande telefon med tillhörande abonnemang. Utan telefon föreligger nämligen inte de tekniska förutsättningarna för den elektroniska övervakningen. Av samma skäl måste krav ställas på att bostaden har elektricitet.

Särskilda skäl kan också tala mot att den dömde får delta i försöksverksamheten i fall då detta skulle medföra nackdelar för någon annan än honom själv.

Den dömde kan således sammanbo med en person som inte godtar att verkställigheten sker i hans eller hennes bostad. I sådana fall torde regelmässigt särskilda skäl tala mot verkställighet utanför anstalt. Detsamma bör gälla fall då brottet riktats mot någon som den dömde sammanbor med och det även om denne godtar att verkställigheten sker i hans eller hennes bostad.

Ett ytterligare krav som bör ställas på den som skall delta i försöksverksamheten är att han har en ordnad sysselsättning. Detta krav har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3). Här bör upprepas att frivårdsmyndigheten, i fall då den dömde saknar ordnad sysselsättning, skall verka för att sysselsättning kan ordnas. Om detta trots allt visar sig omöjligt och den dömde därför kommer att sakna arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller ordnad sysselsättning i övrigt, bör han normalt inte få delta i försöksverksamheten.

Särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt föreligger också i några särpräglade fall. Det bör således inte komma i fråga att någon får delta i försöksverksamheten mer än en gång. Inte heller bör en utlännings som skall utvisas från Sverige få delta i försöksverksamheten. I vissa situationer möter det svårigheter att hinna med att ordna en lämplig verkställighet utanför anstalt. Det förhållandet att den dömde redan har påbörjat verkställigheten i anstalt bör således kunna utgöra ett särskilt skäl mot att han får delta i för-

söksverksamheten. Om det i domen som skall verkställas har förordnats att den dömda skall kvarbli i häkte eller att han skall häktas bör det regelmässigt föreligga särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt.

Det kan endast undantagsvis finnas anledning att göra en bedömning av om den dömda kommer att följa de föreskrifter som kan uppställas. Det bör alltså iaktas restriktivitet med att utesluta någon från försöket på grundval av enbart en sådan bedömning. Särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt bör emellertid föreligga om det framstår som helt orealistiskt att den dömda kan hantera en sådan verkställighet. Ett exempel på en sådan situation kan vara att en dömd, som befinner sig på fri fot, har ett pågående kvalificerat missbruk.

Det kan slutligen nämnas att det givetvis kan förekomma fall där det annars på grund av brottets karaktär eller gärningsmannens person skulle te sig direkt oförsvarligt eller stötande att bifalla en ansökan. Det kan till exempel röra sig om en dom avseende brottslighet som till sin karaktär är sådan att den typiskt sett är ägnad att fortsättas i eller från bostaden. Det torde dock här röra sig om rena undantagsfall och möjligheten att inte bevilja en ansökan av sådana skäl bör utnyttjas med största försiktighet.

Andra stycket anger att för verkställigheten utanför anstalt gäller föreskrifterna i försökslagen i stället för bestämmelserna i 26 kap. 5–24 §§ BrB och lagen om kriminalvård i anstalt. Det betyder bl.a. att bestämmelsen i 26 kap. 5 § BrB om att den som dömts till fängelse skall tas in i kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet inte gäller.

I tredje stycket anges att verkställigheten skall bedrivas under ledning av frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping och Sundsvall. Även om det är frågan om verkställighet av ett utdömt fängelsestraff kommer alltså anstaltsorganisationen inte att ha något ansvar för verkställigheten. Den dömda kommer inte att vara inskriven vid någon anstalt. Om den dömda missköter sig under verkställigheten, och förordnandet om verkställighet utanför anstalt upphävs, får anstaltsplacering ske på vanligt sätt. Det bör emellertid påpekas att, som framgår av 17 §, ett beslut om upphävande av verkställigheten utanför anstalt innebär att den dömda skall tas in i anstalt för att avtjäna resterande del av straffet.

De nyss nämnda frivårdsmyndigheterna skall naturligtvis svara för dömda som har sin bostad inom frivårdsmyndighetens verksamhetsområde.

3 § Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

I paragrafen finns den centrala bestämmelsen om vad verkställigheten utanför anstalt innebär, nämligen intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än för vissa bestämda ändamål och på särskilt angivna tider. Dessa frågor har kommenterats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3).

Intensivövervakningen innebär ett krav på att frivårdsmyndigheten har en betryggande kontroll över var den dömda befinner sig och vad han sysslar med. Detta förutsätter att det för den dömda görs upp ett schema, i vilket anges vid vilka tider han skall vara hemma, när han skall vara på sitt arbete och när han skall delta i olika av frivårdsmyndigheten bestämda behandlingsprogram eller andra aktiviteter.

4 § Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt iaktta skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Han skall avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Den dömda är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendeframkallande medel. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömda avhåller sig från alkohol.

I paragrafens första stycke finns en allmän regel om vad den dömda har att rätta sig efter under verkställigheten utanför anstalt. Han skall sålunda iaktta skötsamhet och följa de anvisningar eller föreskrifter som meddelas honom.

Det föreskrivs också att den dömda under verkställigheten skall avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, exempelvis narkotika. Förbudet är absolut.

I paragrafens andra stycke ges ytterligare möjligheter till kontroll av att den dömda under verkställigheten inte använder sig av alkohol eller andra beroendeframkallande medel. Således får blod-, urin- eller utandningsprov avkrävas den dömda. Bestämmelsen är utformad efter förebild av 52 d § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (se SFS 1993:210).

I andra styckets andra mening sägs att elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömda avhåller sig från alkohol. Någon särskild bestämmelse om detta torde visserligen inte behövas men det har mot bakgrund av den teknik som utvecklats på området bedömts angeläget att ge uppmärksamhet åt möjligheten att utföra kontrollen med sådan utrustning.

5 § Den dömda skall betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt.

Avgiften uppgår till femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå. Avgiften skall betalas i förskott och tillfaller staten.

Paragrafen behandlar den dömdes betalningsskyldighet. Motivet för betalningsskyldigheten är, som angetts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3), att det är rimligt att den dömda i vissa fall betalar en avgift mot bakgrund av att verkställigheten utanför anstalt, till skillnad mot en vistelse i fängelse, i princip inte påverkar hans inkomstmöjligheter.

I första stycket slås betalningsskyldigheten fast. Bestämmelsen har närmare behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3).

Enligt andra stycket uppgår avgiften till femtio kronor per dag som skall verkställas. Det betyder att avgiften för den som skall undergå verkställighet

av ett fängelsestraff på fjorton dagar, en månad eller två månader blir 700 kr ($14 \times 50 = 700$), 1500 kr ($30 \times 50 = 1500$) respektive 3000 kr ($60 \times 50 = 3000$).

I andra meningen anges att avgiften skall betalas i förskott och tillfaller staten. I bestämmelsen har inte reglerats om avgiften vid ett tillfälle skall betalas förskottsvis för hela verkställighetstiden eller vid flera tillfällen för delar av den tiden. Det har ansetts att det bör stå frivårdsmyndigheterna fritt att i ett särskilt fall bestämma om hela avgiften skall betalas i förskott eller om avgiften skall betalas förskottsvis exempelvis för två veckor i taget.

Genom att avgiften skall betalas i förskott uppnås den påtagliga fördelen att indrivning av avgiften i princip helt torde kunna underlätas. Utebliven betalning skall nämligen medföra att verkställigheten utanför anstalt upphör. Därefter kommer det självfallet inte längre att föreligga någon skyldighet att betala avgift.

Frågan om återbetalning av förskottsvis inbetalade avgifter kan bli aktuell bara då verkställigheten utanför anstalt upphör i förtid. Någon återbetalning bör emellertid normalt inte komma i fråga. Återbetalning bör dock kunna ske i den ovanliga situationen att verkställigheten utanför anstalt upphör utan att den dömde kunnat påverka de förhållanden som grundar upphöran-det (se 15 § första stycket femte meningen).

6 § Frivårdsmyndigheten skall under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår utöva tillsyn över den dömde och fortlöpande hålla sig underrättad om hans förhållanden.

Frivårdsmyndigheten kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen.

En verkställighet utanför anstalt förutsätter att man från frivårdens sida utövar tillsyn över den dömde och fortlöpande håller sig underrättad om hans förhållanden. En föreskrift om att så skall ske har därför tagits in i paragrafens första stycke.

I paragrafens andra stycke anges att frivårdsmyndigheten vid behov kan förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen. Med hänsyn till de krav som verkställigheten ställer bör utgångspunkten vara att det är frivårdsmyndigheten som genom sin personal utövar tillsynen. Detta hindrar inte att det många gånger kan bedömas lämpligt att utse andra personer att biträda vid tillsynen, särskilt om den dömde bor i ett mera glest befolkat område med ett förhållandevis stort avstånd till frivårdsmyndighetens kansli. En möjlighet till detta ges därför i paragrafen.

7 § Den dömde skall under verkställigheten utanför anstalt hålla frivårdsmyndigheten underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna. I den mån frivårdsmyndigheten har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

I paragrafen regleras den dömdes kontakter med frivårdsmyndigheten. Bestämmelsen har behandlats närmare i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3).

8 § Vid verkställighet utanför anstalt skall särskilda föreskrifter meddelas om vad den dömden har att iaktta. Sådana föreskrifter skall avse

1. vilken bostad den dömden skall ha under verkställighetstiden,
2. vad som skall gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,
3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömden tillåts att vistas utanför bostaden,
4. det sätt på vilket den dömden skall hålla kontakt med frivårdsmyndigheten och den som förordnats att biträda vid tillsynen enligt 7 § och omfattningen av kontaktskyldigheten och
5. det belopp som den dömden skall betala enligt 5 § och när betalning skall ske.

Särskild föreskrift får också avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga.

Paragrafen behandlar de föreskrifter som skall gälla för den dömden under verkställigheten utanför anstalt. Det är viktigt att dessa föreskrifter är klara och tydliga så att den dömden vet vad han har att rätta sig efter och efterlevnaden av föreskrifterna kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt.

Vid verkställighet utanför anstalt skall meddelas vissa obligatoriska föreskrifter. Vad dessa skall avse framgår av punkt 1–5 i paragrafens första stycke. Föreskrifterna har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3).

Enligt punkt 5 skall en föreskrift meddelas om den avgift den dömden skall betala och när betalning skall ske. Som framgår av 5 § skall avgiften betalas i förskott. Det är i och för sig önskvärt att en betalning är gjord innan verkställigheten påbörjas. Eftersom föreskriften inte gäller förrän verkställigheten börjar kan det dock inte krävas att den dömden betalar på ett så tidigt stadium. I stället får föreskriften innehålla att den dömden senast den första dagen av verkställigheten skall betala hela avgiften eller, i fall då frivårdsmyndigheten finner att avgiften bör betalas förskottsvis för en kortare tid, en del av avgiften. I den sist nämnda situationen får föreskriften kompletteras med angivande av när den resterande delen av avgiften skall betalas.

I fall då någon avgift inte skall tas ut blir det naturligtvis inte aktuellt att meddela en föreskrift enligt punkt 5.

I paragrafens andra stycke anges att en särskild föreskrift också får avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling samt deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter. Också dessa föreskrifter har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.2.3).

9 § Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömden frågan, om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan i stället skall prövas av en regionmyndighet. Har ett beslut fattats av en regionmyndighet får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot.

Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Av första stycket framgår att beslutanderätten om lagens tillämpning i enskilt fall har lagts på Kriminalvårdsstyrelsen med delegationsmöjlighet till en regionmyndighet. Har Kriminalvårdsstyrelsen delegerat beslutsfattandet till en regionmyndighet kan styrelsen ändra ett beslut som myndigheten fattat. Om någon begärt att få undergå verkställighet av ett fängelsestraff utanför anstalt men fått avslag på sin begäran av regionmyndigheten får han påkalla styrelsens prövning av beslutet.

Ansökan om verkställighet utanför anstalt måste vara skriftlig. Frivårdsmyndigheten bör bistå dömda med att upprätta ansökningar.

Bestämmelserna i *andra och tredje styckena* har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.3.1 samt punkt 3 i övergångsbestämmelserna).

10 § *Frivårdsmyndigheten skall verka för att dömda som avses i 1 § informeras om innehållet i denna lag och ombesörja den utredning som behövs för prövningen av en ansökan enligt 9 §.*

Enligt paragrafen har frivårdsmyndigheten en skyldighet att informera dem som kan komma i fråga för försöksverksamheten om denna. Frivårdsmyndigheten bör följaktligen hålla sig underrättad om de domar som kan komma att verkställas utanför anstalt. Frivårdsmyndigheten kan därefter genom brev eller på annat sätt fullgöra sin informationsskyldighet till de dömda.

När det gäller personer som är intresserade av att undergå verkställighet utanför anstalt enligt denna lag skall frivårdsmyndigheten ombesörja den utredning som behövs för prövningen av om sådan verkställighet skall medges. Det bör beträffande denna utredningsfas framhållas att den dömde bör få en utförlig information av vad verkställigheten utanför anstalt kommer att innebära för honom. Frivårdsmyndigheten bör således göra upp en preliminär plan för hur verkställigheten i det särskilda fallet kommer att vara upplagd. Detta innebär även krav på ett preliminärt angivande av de olika föreskrifter som skall gälla för den dömde. Frivårdsmyndigheten bör också göra klart för den dömde att verkställigheten utanför anstalt kan medföra att det uppstår exempelvis rese- och telefonkostnader som han själv får svara för. Om verkställigheten medför att en sambo drabbas av kostnader bör detta klargöras för denna.

Det kan tilläggas att inget hindrar att frivårdsmyndigheten redan på detta stadium beslutar om de föreskrifter som skall gälla för verkställigheten utanför anstalt. I ett sådant fall kommer naturligtvis föreskrifterna att börja gälla först när verkställigheten utanför anstalt inleds, vilket i sin tur förutsätter att ett beslut fattats om en sådan verkställighet. Frivårdsmyndigheten bör i detta sammanhang beakta att det finns ett intresse av att de föreskrifter som initialt bestäms också verkligen blir gällande under verkställigheten.

Frivårdsmyndigheten bör bistå den dömde med att upprätta en ansökan om verkställighet utanför anstalt. Frivårdsmyndighetens utredning bör också gälla vid vilken tidpunkt som verkställigheten utanför anstalt lämpligen bör påbörjas.

11 § Har den dömden ansökt om att få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt, får han inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan ansökan slutligt prövats. Den dömden får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. ansökan har gjorts efter den dag han enligt föreläggande som avses i 10 § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,

2. han tidigare har gjort en ansökan om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt,

3. det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 § denna lag eller

4. han är häktad.

Paragrafen behandlar frågan om verkställigheten av ett fängelsestraff får påbörjas i anstalt efter det att den dömden ansökt om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt enligt denna lag.

Paragrafen tar således inte sikte på fall då verkställigheten redan har påbörjats. Det förhållandet att den som redan påbörjat verkställigheten i anstalt ansöker om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt enligt denna lag hindrar således inte att vistelsen i anstalt fortsätter.

I fall då verkställigheten inte har påbörjats och den dömden har ansökt om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag är huvudregeln att den dömden inte får tas in i en kriminalvårdsanstalt innan ansökan slutligt prövats. Det betyder att den som får bifall till sin ansökan om att få undergå verkställighet av straffet enligt denna lag inte behöver riskera att dessförinnan ha varit tvungen att helt eller delvis verkställa straffet i anstalt. I de speciella situationer då en sådan ansökan avslås kan verkställigheten i anstalt emellertid inte påbörjas förrän tiden för överklagande gått ut eller, om ett överklagande sker, ett lagakraftvunnet domstolsavgörande föreligger.

Det kan inträffa att den dömden vill inställa sig på kriminalvårdsanstalt för att undergå verkställighet av straffet trots att han gett in en ansökan om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag. I sådana situationer torde den dömden få anses ha återkallat sin ansökan. Någon särskild bestämmelse om att verkställigheten i sådana fall får påbörjas i anstalt torde därför inte erfordras.

Från den nyss nämnda huvudregeln att den dömden inte får intas i anstalt innan hans ansökan prövats har föreskrivits fyra undantag. Om den dömden enligt någon undantagsregel tas in i anstalt för verkställighet hindrar det i och för sig inte att hans ansökan prövas i sak. En annan sak är att detta förhållande i vissa fall kan utgöra ett särskilt skäl mot att han får delta i försöksverksamheten. Dessa frågor har berörts under 2 §.

Undantagen i punkterna 1-4 har till syfte att motverka missbruk av möjligheten att slippa påbörja verkställigheten.

Punkt 1 tar sikte på det fall att ansökan om verkställighet utanför anstalt visserligen ges in före verkställighetens början men ändå på ett sent stadium, nämligen först efter det att den dömden enligt föreläggande skulle ha inställt sig på kriminalvårdsanstalt.

Punkt 2 innebär att den dömden får tas in på en kriminalvårdsanstalt för att verkställa det aktuella straffet om han tidigare gjort en ansökan om att få undergå verkställighet av det straffet utanför anstalt enligt denna lag. En ny ansökan rörande samma straff hindrar alltså inte att han tas in i kriminalvårdsanstalt.

Genom punkt 3 klargörs att inget hindrar att verkställigheten påbörjas i anstalt i fall då den dömden bor på annan ort eller har längre strafftid än som anges i 1 §.

Punkt 4 medför att en ansökan om verkställighet utanför anstalt inte hindrar att den som är häktad får påbörja verkställigheten i anstalt. Denna bestämmelse följer av vad som i 2 § föreskrivs om att en sådan ansökan inte får bifallas om den dömden är häktad.

Enligt 2 § gäller vidare att en ansökan om verkställighet utanför anstalt inte får bifallas om den dömden är intagen i kriminalvårdsanstalt av annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser. Det bör anmärkas att förevarande paragraf behandlar frågan, om den dömden får tas in på anstalt. Befinner han sig redan i anstalt hindrar paragrafen inte att han fortsätter sin vistelse där för att verkställa också ett tillkommande straff och det även om han ansökt om att få verkställa det straffet utanför anstalt.

Här bör slutligen anmärkas att det av bestämmelsen i 13 § lagen om beräkning av strafftid m.m. framgår att en ansökan om nåd kan medföra att verkställigheten utanför anstalt skall anstå i avvaktan på regeringens prövning av ansökan (se också 12 § andra stycket denna lag).

12 § Bestämmelser om hur en dom skall befordras till verkställighet och hur tid för sådan verkställighet skall beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Bestämmelserna i 10 § andra-femte styckena och 12 § i den lagen om förpassning till kriminalvårdsanstalt m.m. och om uppskov med verkställighet skall dock inte gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag.

Vid tillämpning av 10 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. på verkställighet utanför anstalt enligt denna lag skall den dömden föreläggas att påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag. Strafftiden skall räknas från den dagen. Vid tillämpning av bestämmelsen om nåd i 13 § lagen om beräkning av strafftid m.m. på sådan verkställighet skall sista dag vara den dag verkställigheten skall påbörjas. Bestämmelsen i 25 § samma lag om sammanläggning av strafftider skall inte tillämpas under verkställigheten utanför anstalt, om det sammanlagda straffet därvid kommer att överstiga två månader.

Av 15 § första stycket tredje meningen nedan framgår att övervakningsnämnden i visst fall skall fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt.

I första stycket lämnas en upplysning om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Den lagen gäller även när ett fängelsestraff under försöksverksamheten verkställs utanför anstalt. Exempelvis kan nämnas att en sådan sammanläggning av strafftiderna som regleras i 25 § lagen om beräkning av strafftid m.m. kan bli aktuell vid bedömningen av om den dömden, såsom krävs för att få delta i försöksverksamheten, skall undergå fängelse i högst två månader. Vidare skall en s.k. strafftidsresolution enligt 20 § lagen

om beräkning av strafftid m.m. utfärdas så snart det kan ske sedan den dömde påbörjat verkställigheten utanför anstalt enligt denna lag.

Vissa bestämmelser i lagen om beräkning av strafftid m.m. behöver dock ersättas eller kompletteras för att regleringen av de frågor som tas upp i den lagen skall passa för verkställigheten utanför anstalt. I andra meningen räknas några bestämmelser upp som inte skall gälla i fråga om sådan verkställighet, bl.a. bestämmelserna i 10 § fjärde och femte styckena lagen om beräkning av strafftid m.m. Det bör dock nämnas att dessa bestämmelser har sin motsvarighet i 17 § försökslagen.

Andra stycket första meningen behandlar föreläggandet för den dömde att påbörja verkställigheten. Enligt 10 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. skall Kriminalvårdsstyrelsen förelägga den dömde att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där domen skall verkställas. Eftersom det vid verkställighet utanför anstalt inte blir aktuellt med en sådan inställelse har i stället föreskrivits att ett föreläggande skall innehålla att den dömde skall påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag. I fall då deltagande i försöksverksamheten kan komma i fråga men någon ansökan om deltagande inte gjorts blir det naturligtvis aktuellt med ett föreläggande om inställelse vid kriminalvårdsanstalt. Det bör tilläggas att ett sådant föreläggande till dömda som kan komma i fråga för försöksverksamheten lämpligen bör utfärdas först sedan frivårdsmyndigheten haft en viss tid på sig att informera den dömde om försöksverksamheten.

Det är också erforderligt med en särskild bestämmelse om från när strafftiden skall räknas. Bestämmelsen om det i lagen om beräkning av strafftid m.m. föreskriver nämligen att strafftiden skall beräknas från den dag den dömde intas i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertas av polismyndighet för förpassning (19 §). Det har därför i andra stycket andra meningen föreskrivits att strafftiden skall beräknas från den dag verkställigheten skall påbörjas enligt det i första meningen nämnda föreläggandet.

I andra stycket tredje meningen ges en föreskrift för fall då någon som skall undergå verkställighet av straffet utanför anstalt ansöker om nåd. Om nådeansökan ges in senast den dag denna verkställighet enligt föreläggande skall påbörjas, skall verkställigheten anstå i avvaktan på regeringens beslut med anledning av ansökan.

Enligt föreskriften i andra stycket fjärde meningen skall det under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår inte ske någon sammanläggning av strafftider annat än om den sammanlagda strafftiden ändå inte kommer att överstiga två månader. Det kan finnas anledning att uppmärksamma den dömde på att det kan medföra nackdel för honom att bestämmelsen om sammanläggning av strafftider inte är tillämplig under verkställigheten utanför anstalt. Det kan nämligen inträffa att den dömde därför går miste om möjligheten till villkorlig frigivning eller att den tidigaste dagen för sådan frigivning infaller senare än den skulle ha gjort om en sammanläggning ägt rum. I detta sammanhang bör dock påpekas att verkställigheten utanför anstalt skall upphöra om den dömde begär det.

I tredje stycket har tagits in en hänvisning till bestämmelsen i 15 § första stycket tredje meningen om att övervakningsnämnden, när den upphäver ett

beslut om verkställighet utanför anstalt, skall fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts. Hänvisningen motiveras av intresset av att i en och samma paragraf presentera bestämmelser som är av intresse för hur lagen om beräkning av strafftid m.m. skall tillämpas på verkställighet utanför anstalt.

13 § *Frivårdsmyndigheten beslutar om föreskrifter enligt 8 §. Myndigheten tar emot och redovisar den i 5 § angivna avgiften.*

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får frivårdsmyndigheten ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift enligt 8 § andra stycket.

Frivårdsmyndighetens beslut gäller omedelbart om inte annat förordnas.

I paragrafens *första stycke* anges att föreskrift enligt 8 § meddelas av frivårdsmyndigheten. Detta är naturligt eftersom det är frivårdsmyndigheten som ansvarar för verkställigheten utanför anstalt. Föreskrifterna bör beslutas i god tid före den dag då verkställigheten skall påbörjas. Eftersom en verkställighet utanför anstalt förutsätter att den dömda inte motsätter sig den bör frivårdsmyndigheten, som nämnts under 2 §, redan innan ansökan görs i vart fall kunna ge den dömda ett preliminärt besked om vad föreskrifterna kommer att innebära.

Närmare bestämmelser om frivårdsmyndighetens hantering av avgifterna kommer att meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Av *andra stycket* framgår att frivårdsmyndigheten under verkställigheten får ändra innehållet i de obligatoriska föreskrifterna i 8 § första stycket samt ändra eller upphäva eller meddela ny föreskrift enligt 8 § andra stycket. Tanken är att ändringar skall ske endast när detta är nödvändigt. Det ligger ett intresse i att vad som skall gälla för verkställigheten bestäms från början och sedan genomförs på ett konsekvent sätt. Också för att verkställigheten utanför anstalt skall uppfattas som trovärdig är det nödvändigt att det sätts kraft bakom de föreskrifter som meddelas och att dessa genomdrivs på avsett vis. Detta ställer naturligtvis krav på frivårdsmyndigheten när det gäller utformandet av föreskrifterna. Som tidigare framhållits bör endast föreskrifter som är klara och tydliga och vars efterlevnad kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt användas.

Föreskriften om det belopp som den dömda skall betala bör i princip inte ändras. Även när det gäller föreskriften om när betalning skall ske bör ändringar undvikas.

I paragrafens *tredje stycke* föreskrivs att frivårdsmyndighetens beslut skall gälla omedelbart om inte annat förordnas. En regel av detta slag är nödvändig för verkställighetens genomförande. Att förordnande sker om annat än omedelbar tillämpning av frivårdsmyndighetens beslut blir i praktiken fallet endast efter överklagande till övervakningsnämnden.

14 § *Beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning skall dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.*

Beslut om verkställighet utanför anstalt skall upphävas om den dömde 1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse.

2. begär att så skall ske,

3. när verkställigheten skall påbörjas har en annan bostadsort än som anges i 1 § eller är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställighet utanför anstalt har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han skall undergå fängelse i mer än två månader.

Paragrafen behandlar upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt. En grund för upphörande anges i första stycket och de övriga grunderna återfinns under punkt 1–4 i andra stycket.

I första stycket behandlas det fallet att den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla.

Skälet för bestämmelsen är att den elektroniska kontrollen utgör en grundläggande förutsättning för försöksverksamheten. Omständigheter som medför att den elektroniska kontrollen inte kan upprätthållas bör därför aktualisera frågan om verkställigheten utanför anstalt skall upphävas. Sådana omständigheter kan vara att den bostad verkställigheten skall pågå i förlorar telefonförbindelse eller elförsörjning. Om det är fråga om tillfälliga avbrott av det slag som emellanåt förekommer bör verkställigheten kunna få fortgå, men om förhållandet bedöms bli mer bestående måste ett beslut om upphörande fattas. Ett annat skäl till upphörande är att den dömde inte längre har rätt att vistas i den bostad där verkställigheten har pågått. Ytterligare ett exempel är att bostaden förstörs t.ex. genom brand. Om den dömde inte kan klandras för att en omständighet av nu nämnt slag inträffat bör frivårdsmyndigheten försöka bidra till att återskapa förutsättningarna för verkställigheten. Om detta inte är möjligt återstår emellertid inget annat än att besluta om upphävande.

I första stycket andra meningen görs undantag för det fall den dömde vistas på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning. Det kan inträffa att den elektroniska kontrollen omöjliggörs för längre tid på grund av att den dömde läggs in på sjukhus. Genom bestämmelsen i andra meningen klargörs att frånvaron av elektronisk kontroll under den tid den dömde vistas på sjukhus inte skall utgöra grund för upphörande av verkställigheten utanför anstalt.

Andra stycket, punkt 1, behandlar det fallet att den dömde åsidosatt vad som åligger honom enligt försökslagen eller enligt en föreskrift och att det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse. Vad som främst behöver kommenteras är bedömningen av vad som är av mindre betydelse.

Det bör strykas under att toleransen mot avvikelser från det som gäller för verkställigheten skall vara liten. Varje avvikelse bör dock inte medföra att förordnandet om verkställighet utanför anstalt upphävs. Det finns således ett utrymme för frivården att genom förändringar av föreskrifterna, främst i form av föreskrifter om intensifierad kontakt, skärpa verkställigheten i fall

av nu aktuellt slag. Vid bagatellartade förseelser kan åtgärder helt underlåtas.

Prop. 1993/94:184

Frågan vad som är ett åsidosättande av åliggandena skall alltså bedömas strängt. Det betyder exempelvis att verkställigheten utanför anstalt skall upphöra om den dömden har varit påverkad av alkohol eller har använt narkotika. Det förhållandet att den dömden vägrat att medverka vid kontroll av om han är påverkad av beroendeframkallande medel bör också leda till att verkställigheten utanför anstalt upphör. Detsamma bör gälla i fall då den dömden avviker. Vad gäller försenade ankomster till bostaden kan som en riktpunkt anges att, i fall då det inte finns någon godtagbar förklaring till förseningen, ett upphörande bör ske om en försening kan räknas i timmar eller om det förekommit ett flertal mindre förseningar. Verkställigheten utanför anstalt bör normalt också upphöra om den dömden inte lämnar företrädare för frivårdsmyndigheten tillträde till bostaden för hembesök.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt bör upphävas om det – genom dom eller erkännande – blir klarlagt att den dömden under verkställighetstiden begått nya brott. Enbart misstanke om nya brott utgör dock i sig inte skäl att upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt, inte ens om misstanken avser brott under verkställighetstiden. Regelmässigt torde dock den som begått brott under verkställighetstiden också ha misskött sig i förhållande till de föreskrifter som gäller för honom, vilket alltså kan grunda ett upphävande. Om brottet begåtts före verkställigheten bör det dock inte få grunda ett upphävande.

Det förhållandet att den dömden under verkställigheten utanför anstalt häktas på grund av misstanke om nya brott bör inte medföra att verkställigheten upphävs. I sådana fall kan det dock naturligtvis inte bli fråga om att i praktiken fortsätta verkställigheten utanför anstalt. Av bestämmelsen i 23 § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. – i vilken stadgas att det inte anses som avbrott i verkställigheten av fängelse att den som undergår fängelse häktas med anledning av misstanke om brott – följer att häktningstiden kommer att inräknas i verkställd tid. Om den dömden frigives innan verkställighetstiden för den ursprungliga domen utgått får antingen verkställigheten utanför anstalt återupptas eller, om det finns grund för det, beslutet om verkställighet utanför anstalt upphävas.

Också i fall då den dömden inte i rätt tid fullgör den betalningsskyldighet som åligger honom bör verkställigheten upphöra. Om det är fråga om några dagars försening bör det dock finnas utrymme för att låta verkställigheten fortgå. Det bör i denna del beaktas att det kan gå en viss tid innan det är möjligt att avgöra om betalning skett vid en tidigare tidpunkt. Om avgiften har betalats när övervakningsnämnden prövar frågan om upphörande bör det finnas utrymme för att låta verkställigheten utanför anstalt fortsätta.

Grunderna för upphörande i *andra stycket, punkt 2–3*, torde inte fordra någon närmare kommentar.

Vad gäller bestämmelsen i *andra stycket, punkt 4*, bör erinras om att bestämmelsen i 25 § lagen om beräkning av strafftid m.m. om sammanläggning av strafftider i vissa fall inte är tillämplig under verkställigheten utanför anstalt (se 12 § andra stycket fjärde meningen försökslagen). Om där-

emot den dömde innan verkställigheten har påbörjats döms på nytt till fängelse så att den sammanlagda strafftiden överstiger två månader bör ett beslut om verkställighet utanför anstalt upphävas. Detsamma bör gälla i fall då villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

15 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av frivårdsmyndigheten, frågan om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning. Om beslutet upphävs, skall nämnden fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. Den tid sådan verkställighet har pågått skall därvid räknas som verkställd tid, om inte särskilda skäl talar mot det. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tid efter det att verkställigheten utanför anstalt upphört.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

I paragrafen behandlas prövningen av om verkställigheten utanför anstalt skall upphöra.

Enligt *första stycket* ankommer den prövningen på övervakningsnämnden. Prövningen skall göras av en fullsutten nämnd (se 19 § första stycket). Normalt torde frågan om upphävande initieras genom en anmälan av frivårdsmyndigheten. Inget hindrar emellertid att nämnden självmant tar upp frågan.

Upphåvs ett förordnande om verkställighet utanför anstalt skall den dömde överföras till kriminalvårdsanstalt för att där avtjäna resterande del av straffet (se 17 §). Det har därför föreskrivits att nämnden, om den beslutar om upphävande, skall fastställa hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. Vidare har föreskrivits att den tid verkställigheten utanför anstalt har pågått skall räknas som verkställd tid, om inte särskilda skäl talar däremot. Eftersom reaktionen på misskötsamhet skall komma snabbt torde nämnden vanligen bara behöva grunda detta beslut på en beräkning med utgångspunkt från dels dagen för verkställighetens början och dels dagen för beslutet om upphörande enligt den följande paragrafen eller, om något sådant beslut inte fattats, enligt förevarande paragraf.

Det kan emellertid också inträffa att den dömde avvikit. I en sådan situation får övervakningsnämnden tillämpa 23 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. på det sättet att de dagar avbrottet varat inte tas med vid sammanräkningen av hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt.

Någon gång kan det också, utan att det är fråga om något avbrott i verkställigheten, inträffa att en tid förflutit mellan den misskötsamhet som föranleder upphörandet och beslutet därom enligt denna paragraf. Om ingen misskötsamhet förekommit under mellantiden skall den räknas som verkställd utanför anstalt.

En mer nyanserad bedömning måste emellertid göras i fråga om misskötsamhet som har pågått under annat än kortare tid. Misskötsamhet som i och för sig inte är av allvarligt slag kan således, om den upprepas, medföra att verkställigheten utanför anstalt till sist bör upphöra. Situationen kan också

vara den att den dömdes förseelser mot reglerna för försöksverksamheten blir allvarigare allt eftersom tiden går. I dessa och liknande situationer uppkommer frågan om den tid, under vilken den dömda misskött sig, skall anses som verkställd tid eller om särskilda skäl skall anses tala mot det. Övervakningsnämnden torde, när det gäller att bestämma hur stor del av fängelsestraffet som har verkställts utanför anstalt, komma att få bedöma situationer av mycket skiftande slag. Mot den bakgrunden är det inte möjligt att ge några generella anvisningar om hur bedömningen bör utfalla i olika situationer. Emellertid bör det framhållas att den nu aktuella bestämmelsen är utformad efter förebild av regeln i 39 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Också enligt den bestämmelsen skall tid för vistelse utanför anstalt räknas in i verkställigheten om inte särskilda skäl talar mot det. Ledning för bedömningen kan alltså hämtas från den nu nämnda bestämmelsen.

Här skall också beröras en särpräglad situation. Om det skulle inträffa att övervakningsnämnden vid ett tidigare tillfälle i samband med en prövning enligt första stycket har ändrat ett beslut enligt 16 §, bör den tid under vilken beslutet enligt 16 § var gällande i och för sig kunna räknas in i verkställigheten. Om den dömda under denna tid omhändertogs av polismyndigheten för förpassning skall dock tiden från omhändertagandedagen inte räknas som verkställd utanför anstalt. Denna tid kommer nämligen ändå att räknas som tid varunder straffet verkställts (se 19 § lagen om beräkning av strafftid m.m.).

Sista meningen i första stycket behandlar återbetalning av inbetalade avgifter enligt 5 § som belöper på tiden efter det att verkställigheten utanför anstalt upphört. Någon återbetalning av sådana avgifter bör inte komma i fråga annat än om det finns synnerliga skäl för det. Sådana synnerliga skäl bör anses föreligga endast i fall då den dömda över huvud taget inte kan lastas för att verkställigheten upphör. Ett exempel på en sådan situation kan vara att den dömdes bostad förstörts genom eldsvåda. Här bör dock upprepas att det i en sådan situation bör vidtas särskilda ansträngningar från frivårdsmyndighetens sida för att verkställigheten utanför anstalt skall kunna fortgå.

Ett beslut om upphävande får enligt *andra stycket* inte meddelas efter den i strafftidsresolutionen fastställda dagen för strafftidens slut. Bakgrunden härtill är att det ligger ett intresse i att den dömda vet när påföljden till fullo är verkställd. Detta innebär i vissa fall ett krav på att övervakningsnämnden, när fråga om upphävande av verkställigheten väcks i ett sent skede, handlar snabbt. I sådana fall bör frivårdsmyndigheten omgående underrätta övervakningsnämnden för beslut enligt 16 §.

Vad som sägs i detta stycke gäller också beslut enligt 16 § första meningen av innebörd att verkställigheten utanför anstalt tills vidare skall upphöra. Övervakningsnämnden får alltså inte meddela ett sådant beslut efter den fastställda dagen för strafftidens slut. Om övervakningsnämnden dessförinnan har fattat ett beslut enligt 16 § första meningen skall däremot enligt *andra meningen* i den bestämmelsen en slutlig prövning alltid ske. För

16 § Uppkommer fråga om att upphäva beslut om verkställighet utanför anstalt, får övervakningsnämnden bestämma att beslutet tills vidare inte skall gälla. Övervakningsnämnden skall i sådana fall skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet om verkställighet utanför anstalt till slutlig prövning. Härvid gäller inte 15 § andra stycket.

Enligt paragrafen har övervakningsnämnden en möjlighet att bestämma att beslutet om verkställighet utanför anstalt tills vidare inte skall gälla. Bestämmelsen är tänkt för brådskanie beslut. Om den dömden har avvikit bör ett beslut enligt denna paragraf regelmässigt fattas. Det bör således inte annat än om mycket speciella omständigheter föreligger avvaktas att den dömden själv tar kontakt med frivårdsmyndigheten. Det torde i dessa och liknande situationer vara lämpligt att frivårdsmyndigheten kontakter övervakningsnämndens ordförande per telefon och anmäler vad som inträffat. Av bestämmelsen i 37 kap. 1 § andra stycket tredje meningen BrB framgår nämligen att ordföranden i en övervakningsnämnd ensam kan besluta på nämndens vägnar i bl.a. brådskanie fall. I stället för vad som där föreskrivs om att ett sådant beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med nämnden skall i fråga om verkställighet utanför anstalt gälla att nämnden skall ta upp frågan till slutlig prövning. Detta skall också ske skyndsamt. I ett fall där ordföranden på nämndens vägnar fattat ett beslut enligt förevarande paragraf kan den slutliga prövningen lämpligen tas upp vid nästkommande ordinarie nämndsammanträde eller vid ett särskilt utsatt sammanträde. Därvid får nämnden, om den anser att verkställigheten utanför anstalt skall upphöra, ta ställning till de övriga frågor som anges i 15 § första stycket. Om nämnden vid den slutliga prövningen anser att det saknas skäl att upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt skall denna naturligtvis omedelbart återupptas. Av 19 § första stycket framgår att den slutliga prövningen skall göras av en fullsuttan övervakningsnämnd.

Om övervakningsnämnden fattar ett beslut enligt förevarande paragraf skall detta alltså alltid följas av en slutlig prövning av frågan om huruvida verkställigheten utanför anstalt skall upphöra. En sådan ordning medför att en prövning kommer till stånd av hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. I vissa fall kan det finnas anledning till särskild skyndsamhet med den slutliga prövningen. Det gäller speciellt om få dagar återstår tills dess strafftiden går ut. Om den dömden således till följd av beslutet enligt förevarande paragraf har förts till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet måste övervakningsnämnden göra sin slutliga prövning innan det finns risk för att tiden för frihetsberövandet i form av verkställighet utanför anstalt och den pågående anstaltsvistelsen överstiger strafftiden. Det måste naturligtvis också beaktas att den slutliga prövningen kan utmynna i att verkställigheten utanför anstalt inte skall upphöra. I sådana fall måste, och detta gäller även om den dömden av någon anledning ännu inte tagits in i anstalt, verkställigheten anses ha pågått under tiden mellan övervakningsnämndens prövningar.

Det är mot denna bakgrund lämpligt att övervakningsnämnden regelmässigt företar den slutliga prövningen före den fastställda dagen för strafftidens slut. Om nämnden i ett visst fall anser att prövningen kan göras vid en senare tidpunkt är det dock, som framgår av tredje meningen i förevarande paragraf, i och för sig inget som hindrar att så sker.

Som framgått av 15 § första stycket får nämnden självant ta upp frågan om att upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt. Det kan förekomma att nämnden genom polisen eller på något annat sätt får kännedom om att en person som deltar i försöksverksamheten påträffats under sådana omständigheter att det står klart att ett beslut enligt denna paragraf omgående bör fattas. Om det i en sådan situation av någon anledning inte går att etablera en kontakt med frivårdsmyndigheten eller om detta inte hinns med kan nämnden alltså självant ta upp frågan om verkställigheten utanför anstalt tills vidare skall upphöra. Vad det i praktiken torde bli fråga om är att övervakningsnämndens ordförande, efter att ha kontaktats per telefon, på nämndens vägnar bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt tills vidare inte skall gälla.

17 § Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas eller att beslutet tills vidare inte skall gälla, skall den dömda föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten i den ort där den dömda vistas skall förpassa honom till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

Paragrafen behandlar den situationen att förordnandet om verkställighet utanför anstalt upphävs eller tills vidare inte skall gälla. I sådana fall skall den dömda för verkställighet av den resterande delen av straffet tas in i kriminalvårdsanstalt. Detta skall ske omedelbart. Anstånd skall alltså inte kunna meddelas. Detta hänger samman med att den dömda i och med att verkställigheten utanför anstalt har startat har påbörjat verkställigheten av ett fängelsestraff, låt vara under andra former än de normala. Och har avtjänandet av ett fängelsestraff väl påbörjats skall avtjänandet fortgå i ett sammanhang.

Den förevarande bestämmelsen har givits en något annan formulering än regeln om förpassning i 10 § fjärde stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. Den regeln gäller nämligen endast den som avvikit eller skall återföras till anstalt.

Polismyndigheten på den ort där den dömda vistas skall förpassa honom till en kriminalvårdsanstalt. Med stöd av 11 § lagen om beräkning av strafftid m.m. kan den som skall förpassas tillfälligt förvaras i häkte eller polisarest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering.

Efter det att verkställigheten utanför anstalt avbrutits gäller givetvis bestämmelserna i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt i fråga om verkställigheten i kriminalvårdsanstalt av den resterande delen av straffet.

I de nu aktuella situationerna skall Kriminalvårdsstyrelsen utfärda en ny strafftidsresolution (20 § andra stycket lagen, 1974:202, om beräkning av

strafftid m.m.). Den beräkning som därvid görs skall utgå från bl.a. övervakningsnämndens beslut om det antal dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt.

Det kan gå en tid mellan nämndens beslut enligt 16 § eller, om något sådant beslut inte meddelats, enligt 15 § första stycket och den dag från vilken den fortsatta strafftiden skall räknas. Under den tiden torde enligt 23 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. föreligga ett avbrott i verkställigheten.

I *andra stycket* har efter förebild av 10 § femte stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. föreskrivits att polismyndigheten under vissa förutsättningar kan förelägga den dömda att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten.

18 § *Den dömda får överklaga frivårdsmyndighetens beslut enligt 13 § hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde frivårdsmyndigheten är verksam.*

I paragrafen föreskrivs att den dömda får överklaga frivårdsmyndighetens beslut enligt 13 § hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde frivårdsmyndigheten är verksam. Övervakningsnämndens beslut får sedan överklagas till Kriminalvårdsnämnden. Detta framgår av 19 § tredje stycket.

19 § *Vid slutlig prövning av fråga om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt skall övervakningsnämnden bestå av ordförande och minst två andra ledamöter.*

Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart om inte annat förordnas.

Den dömda får hos Kriminalvårdsnämnden överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag.

Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

I första stycket har tagits in en bestämmelse om att fullsuttan övervakningsnämnd skall göra all slutlig prövning av frågan om verkställighet utanför anstalt skall upphöra (jämför 37 kap. 1 § andra stycket BrB). I paragrafen föreskrivs vidare att övervakningsnämnds beslut enligt lagen tillämpas omedelbart om inte annat förordnas. Dessutom anges att övervakningsnämnds beslut får överklagas av den dömda hos Kriminalvårdsnämnden. Att förordnande sker om annat än omedelbar tillämpning av övervakningsnämnds beslut blir i praktiken fallet endast efter överklagande till Kriminalvårdsnämnden.

20 § *Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall tillämpas på den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 denna lag. I stället för vad som föreskrivs om skyddstid i 4 § lagen om statligt personskadeskydd gäller att personskadeskyddet inträder när den dömda påbörjar en resa till arbetsplatsen i enlighet med föreskriften och upphör när en resa från arbetsplatsen avslutas.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid sådant arbete som avses i första stycket.

Paragrafen är utformad efter förebild av 4 och 5 §§ lagen (1989:928) om samhällstjänst.

Prop. 1993/94:184

En föreskrift enligt 8 § första stycket 2 i försökslagen kan innebära att den dömda är skyldig att utföra oavlönat arbete av det slag som avses i lagen om samhällstjänst. Den dömda bör därvid i princip ha det personskadeskydd som tillkommer den som utför samhällstjänst enligt lagen (1989:928) om samhällstjänst. Första stycket har utformats i enlighet därmed.

När det gäller rätten till ersättning från staten för skador som orsakas av den som under försöksverksamheten utför oavlönat arbete bör samma regler gälla som i fråga om skada orsakad av den som utför samhällstjänst. Riksdagen bör bemyndiga regeringen att meddela sådana föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 i försökslagen. Det kan anmärkas att en tillfredsställande reglering i nu aktuellt hänseende torde kunna åstadkommas genom att förordningen (1989:929) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av den som utför samhällstjänst görs tillämplig också på skada orsakad av den som under försöksverksamheten utför oavlönat arbete.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer och upphör att gälla två år därefter. Lagen skall dock även därefter tillämpas på verkställighet utanför anstalt som pågår eller om vilken beslut föreligger när lagen upphör att gälla. En ansökan enligt 9 § första stycket som har gjorts innan lagen upphört att gälla skall prövas enligt lagen. Beslutas det i sådant fall om verkställighet utanför anstalt skall lagen fortsätta att tillämpas på denna verkställighet.

Som framförts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.4) bör regeringen få bestämma när försökslagen skall träda i kraft och bör försöket pågå i två år.

Vid den tidpunkt försökslagen upphör att gälla kommer det att föreligga ansökningar om verkställighet utanför anstalt som inte är slutligt prövade. Det är också möjligt att sådana ansökningar har beviljats utan att verkställigheten utanför anstalt har påbörjats. Vid den nyss nämnda tidpunkten kan det vidare pågå verkställighet i enlighet med försökslagen. Genom övergångsbestämmelserna i andra – fjärde meningarna klargörs att försökslagen skall fortsätta att tillämpas i dessa fall.

2. Lagen tillämpas inte vid verkställighet av dom på fängelse som är meddelad tidigare än tre månader före ikraftträdandet.

Bestämmelsen har kommenterats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.4). Vid tillämpning av bestämmelsen blir det avgörande när den dom som skall verkställas har meddelats. Avsikten är som nämnts att försöksverksamheten skall inledas sommaren 1994.

3. Träder lagen i kraft före den 1 oktober 1994 skall överklagande av Kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt 9 § ske direkt till kammarrätten, om beslutet har meddelats före nämnda dag. I så fall krävs inte prövningstillstånd av kammarrätten.

Övergångsbestämmelsen har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.3.1). Som där angetts har regeringen till riksdagen överlämnat en proposition, i vilken föreslås att en ändrad instansordning för kriminalvårdsmål skall träda i kraft den 1 oktober 1994. Övergångsbestämmelsen reglerar vad som dessförinnan bör gälla om överklagande av Kriminalvårdsstyrelsens beslut i fråga deltagande i försöksverksamheten.

Övergångsbestämmelsen innebär att Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas direkt till kammarrätten utan krav på prövningstillstånd. Besvär över sådana beslut av Kriminalvårdsstyrelsen mot vilka talan får föras i kammarrätt upptas av Kammarrätten i Jönköping (se förordningen, 1977:937, om kammarrättens domkretsar m.m.).

Promemorians beskrivning av olika tekniska hjälpmedel vid intensivövervakning och redogörelse för intensivövervakning med elektronisk kontroll i Förenta staterna

Prop. 1993/94:184
Bilaga 1

Olika tekniska hjälpmedel vid intensivövervakning

I detta avsnitt beskrivs de olika tekniska system som förekommer vid intensivövervakning utomlands.

Det finns i huvudsak två typer av tekniska system vid intensivövervakning: kontinuerligt övervakande eller aktiva system, å ena sidan, och intermittent övervakande eller passiva system, å den andra. I ett aktivt system är den övervakade föremål för en ständig kontroll när han befinner sig på en viss plats, i regel hemmet. I ett passivt system kontrolleras däremot endast den övervakades närvaro på den aktuella platsen vid slumpmässigt valda tidpunkter.

Ett aktivt system består av tre enheter: sändare, mottagare och centraldator. Den övervakade bär sändaren i ett band runt hand- eller fotleden. Sändaren är vanligtvis så konstruerad, att den inte kan avlägsnas eller på annat sätt manipuleras utan att ett larm går till centraldatorn. Mottagaren är installerad i den övervakades hem och ansluten till telenätet. Så länge sändaren befinner sig inom mottagarens räckvidd, vilken vanligen uppgår till 25–45 meter, når mottagaren av de kodade radiosignaler som sändaren kontinuerligt utsänder. Om den övervakade emellertid avlägsnar sig längre från mottagaren än sändarens räckvidd medger, informerar mottagaren via telenätet centraldatorn om det inträffade. På motsvarande sätt informeras centraldatorn när mottagaren ånyo nås av sändarens signaler, dvs. när den övervakade på nytt befinner sig på ett kortare avstånd från mottagaren än sändarens maximala räckvidd.

Centraldatorn jämför kontinuerligt den mottagna informationen med inprogrammerade uppgifter om under vilka tider den övervakade har utgångsförbud. Den mottagna informationen lagras i datorns minne, som alltså kommer att innehålla en "journal" utvisande dels under vilka tider den övervakade varit ålagd att uppehålla sig i sin bostad, dels vid vilka tidpunkter han under perioden i fråga faktiskt lämnat bostaden respektive återvänt till denna. En utskrift av en sådan journal kan se ut som i exemplet nedan.

I exemplet redovisas först det veckoschema som gäller för den övervakade. NN får exempelvis under tisdagen lämna hemmet för att åka till sitt arbete kl. 7.45 och skall vara hemma senast kl. 15.45. Under onsdagen gäller samma tider, men han har dessutom tillåtelse att vara hemifrån mellan kl 19.00 och 21.15, för att delta i ett behandlingsprogram. Under lördagen och söndagen kan NN ha att delta i behandlingsprogram och utföra samhällstjänst. Även någon fritidsaktivitet kan vara tillåten.

Den undre delen av veckorapporten visar när han faktiskt lämnar hemmet och när han återvänder. Som framgår kommer han på tisdagen hem kl. 17.30 i stället för den bestämda tiden kl. 15.45. Detta noteras i rapporten och datorn meddelar kl. 15.50 automatiskt övervakaren att ett regelbrott skett.

VECKORAPPORT

Prop. 1993/94:184
Bilaga 1

ÖVERVAKAD

namn

adress

ÖVERVAKARE

namn

adress

VECKOSHEMA DEN 2 – 8 MAJ 1994

DAG	DATUM	UT	IN	UT	IN	UT	IN
Månd	2 Maj	07:45	15:45				
Tisd	3 Maj	07:45	15:45				
Onsd	4 Maj	07:45	15:45	19:00	21:15		
Torsd	5 Maj	07:45	18:30				
Fred	6 Maj	07:45	15:45	18:30	19:45		
Lörd	7 Maj	12:00	16:00				
Sönd	8 Maj	10:15	12:30	15:00	16:00	18:00	19:45

REDOVISNING FÖR DEN 2 – 8 MAJ 1994

DAG	DATUM	TID	OBSERVATION	KOMMENTAR
Månd	2 Maj	07:47 15:32	Lämnar hemmet Anländer hemmet	
Tisd	3 Maj	07:48 17:30	Lämnar hemmet Anländer hemmet	REGELBROTT! Meddelat 15:50.
Onsd	4 Maj	07:47 15:32 19:02 21:05	Lämnar hemmet Anländer hemmet Lämnar hemmet Anländer hemmet	
Torsd	5 Maj	07:49 18:39	Lämnar hemmet Anländer hemmet	REGELBROTT! Meddelat 18:35
Fred	6 Maj	07:47 15:40	Lämnar hemmet Anländer hemmet	
Lörd	7 Maj	12:09 15:48	Lämnar hemmet Anländer hemmet	
Sönd	8 Maj	10:18 12:20 15:02 15:55 18:05 19:34	Lämnar hemmet Anländer hemmet Lämnar hemmet Anländer hemmet Lämnar hemmet Anländer hemmet	

I ett passivt system ringer centraldatorn upp den övervakade vid slumpmässigt valda tidpunkter. Den övervakade har därvid att medverka till att hans närvaro kan kontrolleras. Detta sker på olika sätt i olika system. Vissa system använder sig av röstdetektorer. Den övervakade får lämna ett röstprov som centraldatorn jämför med inprogrammerad information om den övervakades röst.

I andra system finns en särskild identifieringsapparat bestående av två enheter. Den ena av dessa är anbringad runt den övervakades hand- eller fotled på sådant sätt att det vid kontroll är möjligt att i efterhand upptäcka eventuella försök att avlägsna enheten. Den andra enheten är ansluten till telenätet i den övervakades hem och så konstruerad att den förmår identifiera just den enhet som den övervakade bär. När centraldatorn ringer upp den övervakade skall denne placera den enhet som är anbringad på honom i den till telenätet anslutna enheten. Via telenätet meddelas därvid centraldatorn huruvida identifiering skett.

En tredje metod för identifiering begagnar sig av visuell elektronisk teknik. I den övervakades hem finns en kamerautrustning som den övervakade skall aktivera när centraldatorn ringer upp honom. Kameran tar stillbilder av den övervakade och dessa överförs via telenätet till centraldatorn. Identifiering sker genom att de överförda stillbilderna jämförs med i datorns minne lagrade referensbilder av den övervakade. Övervakningspersonalen kan omedelbart ta del av de överförda bilderna på en särskild bildskärm som är ansluten till centraldatorn. Bilderna lagras dessutom i datorns minne.

De båda huvudtyperna av elektronisk apparatur förekommer ibland kombinerade i samma övervakningssystem. Likaså förekommer att passiva system bygger på en kombination av flera identifieringsmetoder.

Om centraldatorn är bemannad kan operatören omedelbart vidta åtgärder i anledning av en konstaterad överträdelse av ett utgångsförbud. Är datorn obemannad under vissa tider, t.ex. nattetid, kan textmeddelanden rörande överträdelser vidarebefordras till jourhavande frivårdstjänsteman med hjälp av personsökare. En annan möjlighet är naturligtvis att låta åtgärder i anledning av överträdelser anstå till dess operatören haft tillfälle att gå igenom den information som centraldatorn mottagit under den tid den varit obemannad.

Elektronisk utrustning kan också användas för att kontrollera huruvida den övervakade iakttar ett meddelat förbud mot alkoholkonsumtion. Sådan kontroll sker med hjälp av en i den övervakades hem installerad anordning för mätning av alkoholhalten i utandningsluften. Centraldatorn ringer upp den övervakade vid slumpmässigt valda tidpunkter och uppmanar honom att lämna ett utandningsprov. Den övervakade har därvid att lämna sådant prov genom att blåsa i mätanordningens munstycke. Provresultatet vidarebefordras automatiskt till centraldatorn. För att säkerställa att det är rätt person som lämnar provet kan mätanordningen användas i kombination med den ovan nämnda kameran.

Det förekommer också att en alkoholdetektor är inbyggd i en telefonapparat som placeras hos den övervakade. Alkoholdetektorn anger därvid huruvida den som talar i telefonen har en alkoholhalt i utandningsluften överstigande

ett visst i förväg inprogrammerat gränsvärde. En röstdetektor kan användas för att kontrollera att det är den övervakade som talar i telefonen.

Slutligen skall nämnas att det även förekommer portabla mottagare, som ofta har längre räckvidd än de som finns i den övervakades hem. Dessa gör det möjligt för övervakningspersonalen att på ett diskret sätt kontrollera den övervakades närvaro även på annan plats än i hemmet, t.ex. en arbetsplats. Kontrollen går till på så sätt, att vederbörande tjänsteman medför mottagaren och passerar platsen i fråga på sådant avstånd att mottagaren kommer inom räckvidd för signalerna från den övervakades sändare.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll i Förenta staterna

Inledning

Intensivövervakning som påföljd eller annan rättslig reaktion har i sin nuvarande form funnits i Förenta staterna sedan början av 1980-talet. Under de ungefär tio år som detta alternativ varit tillgängligt har antalet personer som underkastas sådan övervakning ökat år från år. I dag finns program med intensivövervakning i samtliga delstater. Antalet deltagare är svårt att fastställa exakt, men med en inte alltför bred definition av vad som skall betraktas som ett intensivövervakningsprogram, uppgår antalet deltagare i Förenta staterna till över 100 000. Som jämförelse kan nämnas att det totala antalet personer som undergår kriminalvård i Förenta staterna överstiger 3,5 miljoner, varav något över en miljon sitter i fängelse. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att det i långt ifrån alla fall av intensivövervakning används elektroniska hjälpmedel. I själva verket är det endast i en mindre del av intensivövervakningsfallen som sådana förekommer.

Gemensamt för de olika amerikanska intensivövervakningsprogrammen är att de bygger mera på kontroll av deltagarna än på rehabiliteringsåtgärder. Kravet på skötsamhet är genomgående högt ställt. I många av programmen företar övervakarna täta och oanmälda hembesök hos deltagarna. Det är också vanligt att deltagarna regelbundet får lämna urinprov för kontroll av att de iakttar förbud mot att nyttja droger. Ofta innehåller programmen även föreskrifter om behandling mot drogberoende. Det är vidare vanligt att deltagarna åläggs att fullgöra viss samhällstjänst samt att betala underhållsbidrag, andra skulder och en del av kostnaderna för övervakningen. Regelbrott beivras snabbt och strängt. Visserligen finns det vanligtvis sanktioner som kan verkställas inom programmen, men i de fall intensivövervakningen är avsedd som ett alternativ till ett fängelsestraff är det vid upprepade förseelser eller nya brott normalt att påföljden undanröjs eller att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad. Det är meningen att intensivövervakningsprogrammen skall uppfattas som stränga av såväl allmänheten som av de rättsvårdande myndigheterna och deltagarna.

I de flesta av programmen ingår utgångsförbud, vars efterlevnad allt oftare kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Intensivövervakning med an-

vändning av sådana hjälpmedel förekommer också utanför Förenta staterna, bl.a. i Australien, Kanada och Singapore.

Vid sidan av dessa nu redovisade gemensamma drag finns det stora skillnader mellan olika intensivövervakningsprogram, t.ex. vad gäller programmens syfte, kriterierna för deltagande i programmen samt verksamhetens omfattning och innehåll.

Program med intensivövervakning

Programmen med intensivövervakning bygger på att kontakten mellan den dömda och övervakaren skall intensifieras genom att antalet dömda per övervakare är färre än vid vanlig övervakning. Eftersom intensivövervakning och andra alternativa påföljder i Förenta staterna huvudsakligen ses som ett svar på den dramatiskt ökande fångpopulationen ligger betoningen oftare på övervakning och kontroll än på rehabilitering. Inslag av vård- och stöd-åtgärder förekommer, men är vanligen underordnade kontroll- och övervakningsmomenten.

Intensivövervakning förekommer för närvarande i Förenta staterna i olika former och i skilda syften, som

1. alternativ till häktning,
2. en självständig påföljd avsedd att utgöra ett alternativ till fängelse,
3. en form för verkställighet utanför anstalt av en del av ett ådömt fängelsestraff,
4. en förstärkning av övervakningspåföljden för dem som bedöms ha högre återfallsrisker eller större behov av stöd- och hjälpåtgärder än andra samt
5. en sanktion mot regelöverträdelser vid ordinär övervakning.

Det uttalade syftet med den stora majoriteten av intensivövervakningsprogrammen är att de skall utgöra alternativ till frihetsberövande påföljder. Detta alternativ kan användas antingen direkt av domstol vid val av påföljd, s.k. *front door*, eller som en form för verkställighet utanför anstalt av en del av ett fängelsestraff, s.k. *back door*.

Skälet för att använda intensivövervakning är i grunden främst ekonomiskt. Intensivövervakning är mindre kostsamt än fängelse. Förutsatt att intensivövervakning används för dem som annars skulle ha avtjänat ett fängelsestraff och att undanröjanden av intensivövervakningen inte är alltför vanligt förekommande anses den kunna bidra till att minska den överbeläggning som man i dag har att brottas med på de amerikanska fängelserna. Vidare har man pekat på de ekonomiska vinster som följer av att lagöverträdare som har ett arbete och som erhåller intensivövervakning i stället för fängelse kan fortsätta att upprätthålla arbetet även under verkställigheten.

Det har också framhållits att intensivövervakning kan fylla det tomrum i det amerikanska påföljdssystemet som anses föreligga mellan den vanliga övervakningspåföljden (*probation*) och fängelse. I likhet med andra alternativa påföljder, s.k. *intermediate sentences*, anses intensivövervakning nämligen ge ökade möjligheter att tillgodose proportionalitetsprincipens krav på att reaktionerna mot brott skall vara avpassade efter brottets svårhet.

Ytterligare ett skäl för intensivövervakning, som lyfts fram som ett resultat av de utvärderingar som gjorts av främst några av de större programmen, är att den förhållandevis hårda strukturering av de dömdas fritid som intensivövervakningen innebär, tycks ha en gynnsam effekt på vissa grupper av lagöverträdare i så måtto att de blir mer mottagliga för behandling mot alkohol- och narkotikaberoende.

Till de tidigare nämnda skälen för intensivövervakning skall läggas intresset av att finna humanare alternativ till fängelse liksom att intensivövervakning använd som alternativ till vanlig övervakning för dem som bedöms ha en hög återfallsrisk antas bidra till att samhällsskyddet ökar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de olika amerikanska intensivövervakningsprogrammen vanligtvis drivs med någon eller några av målsättningarna

- att som en humanare påföljdsform ersätta fängelsestraff (*front door*),
- att minska fångpopulationen genom överflyttning av fängelsedömda till kontroll utanför anstalt (*back door*),
- att öka samhällsskyddet genom ökad övervakning och annan kontroll,
- att förbättra klienternas rehabilitering genom massiva och riktade insatser,
- att vara billigare än alternativet fängelse,
- att vara mer avskräckande än ordinär övervakning eller
- att ge domstolarna möjlighet till en mer nyanserad påföljdsbestämning.

Närmare om erfarenheterna av elektroniska hjälpmedel vid intensivövervakning

Elektronisk övervakning (*electronic monitoring*) är inte en påföljd i sig, utan en metod att övervaka efterlevnaden av ett utgångsförbud (*house confinement*) som meddelats av domstol eller i vissa fall av annan myndighet, t.ex. frivårdsmyndighet. Utgångsförbud som kontrolleras med användning av elektroniska hjälpmedel ingår oftast i ett intensivövervakningsprogram av det slag som behandlats tidigare. Det finns emellertid även andra användningsområden. Diskussioner förs i Förenta staterna om att husarrest skall kunna användas i stället för fängelse för t.ex. kvinnliga lagöverträdare som väntar barn och dömda som kan sprida livshotande sjukdomar, t.ex. AIDS.

I Förenta staterna används elektroniska hjälpmedel numera även för att övervaka att besöksförbud efterlevs. Det har dessutom föreslagits att elektroniska hjälpmedel i någon form skulle kunna användas som ett komplement till personlig övervakning av vissa patienter, t.ex. mentalpatienter i öppenvård.

Antalet lagöverträdare som är övervakade med användning av elektroniska hjälpmedel har ökat stadigt i Förenta staterna alltsedan år 1985 då sådana hjälpmedel första gången fanns tillgängliga på marknaden. I slutet av år 1990 uppskattades antalet personer som var föremål för denna form av övervakning till 20 000. I dag räknar man med att antalet lagöverträdare som är föremål för övervakning med elektroniska hjälpmedel överstiger 50 000.

Den elektroniska övervakningsapparaturen var på grund av diverse tekniska svagheter mindre tillförlitlig under de första åren. Sålunda var falska

negativa meddelanden, t.ex. felaktiga signaler om brott mot utgångsförbud trots att den dömda var hemma, vanligt förekommande. Detta innebar att övervakningspersonal fick göra många onödiga uttryckningar. Tilltron till tekniken sjönk därmed. Numera är tekniska problem mindre vanligt förekommande. Utrustningen har förbättrats avsevärt.

Elektronisk kontroll av utgångsförbud har i den amerikanska debatten ofta ansetts utgöra ett allvarligt intrång i den övervakades integritet. Å andra sidan har det visat sig att lagöverträdarna ofta uppfattar denna form av övervakning som mindre integritetskränkande och mindre påfrestande än en mera intensiv personlig övervakning med kanske flera icke i förväg anmälda hembesök per dag samt telefonsamtal under kvällar och nätter.

Amerikanska erfarenheter visar att husarrest med elektroniska hjälpmedel kan innebära påfrestringar även för den övervakades familjemedlemmar. Det kan självfallet medföra vissa komplikationer att leva tillsammans med en person som är starkt begränsad i sin rörelsefrihet, oavsett om efterlevnaden kontrolleras med elektroniska hjälpmedel eller ej. Vissa övervakningsåtgärder, t.ex. telefonpåringningar som görs i kontrollsyfte vid slumpmässigt valda tidpunkter under dygnet, kan vara ett mycket störande inslag i familjelivet. Om man använder sig av ett aktivt system behöver dock sådana kontroller inte vara lika vanliga.

Skälet för att använda sig av elektroniska hjälpmedel vid intensivövervakning är i Förenta staterna huvudsakligen ekonomiskt, även om såväl avskräckningsskäl som möjligheten att öka samhällsskyddet också har förts fram som argument. Behovet av personal för att övervaka efterlevnaden av utgångsförbudet minskar genom elektroniken. Även om den personliga övervakningen i program med elektronisk kontroll sällan helt överges, framhålls att tekniken möjliggör överflyttning av en del resurser från ren övervakningsverksamhet till stöd- och hjälpåtgärder.

De elektroniska hjälpmedlen kräver dock en stab av personal med speciell utbildning. En betydligt större informationsmängd än vid personlig övervakning erhålls. Centraldatorn skall övervakas, regelöverträdelser skall kontrolleras, rapporteras och åtgärdas. Vidare skall personal utbildas för att kunna installera den tekniska utrustningen i den övervakades hem och för att hantera centraldatorn. I Förenta staterna är det inte ovanligt att myndigheter i stället för att utbilda egen personal köper dessa tjänster av särskilda övervakningsbolag.

I en del program är centraldatorn bemannad 24 timmar om dygnet, i andra endast under kontorstid. Datorn är i vissa fall programmerad att till en personsökare hos övervakningspersonalen meddela om regelöverträdelser har inträffat. Övervakningspersonal skall då bege sig till den dömdes hem för att kontrollera vad som inträffat. I andra program väljer man att vänta till påföljande dag för att per telefon eller vid hembesök förhöra den dömda om det inträffade.

Den tid som lagöverträdarna står under övervakning med elektroniska hjälpmedel kan omfatta allt från några få veckor upp till flera år. I de flesta fall avgörs övervakningstidens längd av längden av det fängelsestraff som annars skulle kommit i fråga. I programmen används vanligen en omräk-

ningsfaktor, där en fängelsedag motsvarar två eller ibland tre dagar under denna typ av intensivövervakning. De flesta som erhåller påföljden har dömts för brott som normalt skulle föranlett ett kortare fängelsestraff, t.ex. rattfylleribrott eller mindre allvarliga förmögenhets- eller narkotikabrott. Självva den elektroniska kontrollen pågår därför oftast under tre – åtta månader. Vid längre övervakningstider är det vanligt att programmet delas in i olika faser, där utgångsförbudet och andra restriktioner är betydligt strängare under början av programmet än under senare faser.

Det är vanligt att deltagarna i programmen betalar en övervakningsavgift. Avgiften erläggs till frivårdsmyndigheten eller i förekommande fall till det privata bolag som sköter övervakningen. Avgiftens storlek och sättet att beräkna den varierar mellan de olika programmen. Avgiften kan vara beroende på den övervakades ekonomiska förhållanden. Det förekommer att avgiften för ett dygn bestäms till ett belopp som motsvarar den dömdes timlön. I vissa program uppgår en normal avgift till 12–14 dollar per dygn. Förutom att avgifterna helt eller delvis täcker kostnaden för att driva programmet anses avgiftsskyldigheten också ha en positiv effekt på deltagarna. Ju mer de har erlagt i avgifter, desto större intresse anses de få av att inte utsätta sig för risken att tvingas lämna programmet på grund av misskötsamhet.

Liksom fallet är med intensivövervakningsprogram allmänt sett beror resultatet i de fall där elektroniska hjälpmedel används, mätt i misskötsamhet och nya brott under verkställigheten, i stor utsträckning på vilket klientel som ingår i programmet. Utvärderingar visar att misskötsamhet oftast inträder i början av övervakningstiden. I många fall sker regelbrott för att pröva övervakningens effektivitet. När deltagarna kommer till insikt om att all misskötsamhet noteras och regelmässigt följs av en reaktion från programpersonalen, tenderar de att följa föreskrivna regler. I de fall regelbrotten fortsätter blir det uppenbart att deltagaren inte avser att fullfölja intensivövervakningen och han förs därför till fängelse.

I utvärderingar av olika intensivövervakningsprogram som innehållit elektronisk kontroll är det vanligt att särskilt två kategorier av brottslingar pekas ut som mest lämpade för påföljden. Den ena kategorin är de som dömts för trafiknykterhetsbrott. Den andra kategorin utgörs av narkotikamissbrukande brottslingar som bedöms vara motiverade till behandling för sitt missbruk. Utegångsförbud med elektronisk kontroll anses i dessa fall allmänt vara en tillräckligt ingripande påföljd för att utgöra ett trovärdigt alternativ till fängelse. Vanligen motsvarar som nämnts en dag i fängelse upp till tre dagar under intensivövervakning, varför t.ex. rattfyllerister är underkastade denna typ av övervakning under tre – sex månader. I kombination med ett förbud mot att använda alkohol eller narkotika, vilket kontrolleras med återkommande urinprovstester, samt en föreskrift om att medverka i något behandlingsprogram, anses ett utgångsförbud kontrollerat med elektroniska hjälpmedel också kunna åstadkomma en strukturerad av den dömdes vardag som befrämjar verkan av rehabiliterande insatser.

Förslag till

Lag om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde, m.m.

1 § Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock ej fängelse som dömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömden skall undergå fängelse i högst två månader och har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall.

2 § I fall som avses i 1 § får, på ansökan av den dömden, beslutas att fängelsestraffet skall verkställas utanför anstalt. En ansökan får inte bifallas om den dömden är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av annan anledning än för att verkställa det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt.

Beträffande verkställigheten utanför anstalt skall, i stället för bestämmelserna i 26 kap. 5–24 §§ brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, gälla vad som föreskrivs i denna lag.

Verkställigheten utanför anstalt bedrivs under ledning av frivårdsmyndigheten i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping respektive Sundsvall.

Formerna för verkställigheten

3 § Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden annat än för vissa fastslagna ändamål och på särskilt angivna tider. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

4 § Den dömden skall under verkställigheten utanför anstalt iakttä skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av denna lag. Han skall iakttä nykterhet och även i övrigt avhålla sig från beroendeframkallande medel.

Den dömden är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendeframkallande medel. Den dömdes nykterhet får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

5 § Vid verkställighet utanför anstalt skall den dömden betala en avgift. Avgiften tillfaller staten.

Avgiften uppgår till femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå. Avgiften får efterges om det är påkallat med hänsyn till att den dömdes möjligheter att erhålla inkomst under verkställighet utanför anstalt är begränsade. Avgiften skall betalas i förskott.

6 § Frivårdsmyndigheten skall under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår utöva tillsyn över den dömda och fortlöpande hålla sig underrättad om hans förhållanden.

Frivårdsmyndigheten kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen.

7 § Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt hålla frivårdsmyndigheten underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna. I den mån frivårdsmyndigheten har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

8 § Vid verkställighet utanför anstalt skall särskilda föreskrifter meddelas om vad den dömda har att iaktta. Sådana föreskrifter skall avse

1. vilken bostad den dömda skall ha under verkställighetstiden,
2. vad som skall gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller sysselsättning i övrigt,
3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömda tillåts att vistas utanför bostaden,
4. det sätt på vilket den dömda skall hålla kontakt med frivårdsmyndigheten och omfattningen av kontaktskyldigheten samt
5. det belopp som den dömda skall betala enligt 5 § och när betalning skall ske.

Särskild föreskrift får också avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnat program eller verksamhet som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämplig.

Beslut om lagens tillämpning, m.m.

9 § Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömda frågan, om denne skall få verkställa dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan i stället skall prövas av en regionmyndighet. Har ett beslut fattats av en regionmyndighet får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot.

Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas till kammarrätt.

10 § Frivårdsmyndigheten skall verka för att dömda som avses i 1 § informeras om innehållet i denna lag och ombesörja den utredning som behövs för prövningen av en ansökan enligt 9 §.

11 § Har den dömda ansökt om att få verkställa dom på fängelse utanför anstalt, får han inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan ansökan slutligt prövats. Den dömda får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för att verkställa straffet, om

1. ansökan gjorts efter den dag han enligt föreläggande som avses i 10 § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för att verkställa straffet,
2. han tidigare har gjort en ansökan om att få verkställa straffet utanför anstalt,
3. det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 § denna lag eller
4. han är häktad.

12 § Bestämmelser om hur en dom skall befordras till verkställighet och om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Bestämmelserna i 10 § andra-ferme styckena och 12 § i den lagen om förpassning till kriminalvårdsanstalt m.m. och om uppskov med verkställighet skall dock inte gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag.

Vid tillämpning av 10 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. på verkställighet utanför anstalt enligt denna lag skall den dömda föreläggas att påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag. Strafftiden skall räknas från den dagen. Vid tillämpning av bestämmelsen om nåd i 13 § lagen om beräkning av strafftid m.m. på sådan verkställighet skall sista dag vara den dag verkställigheten skall påbörjas. Bestämmelsen i 25 § samma lag om sammanläggning av strafftider skall inte tillämpas under verkställigheten utanför anstalt, om det sammanlagda straffet därvid kommer att överstiga två månader.

Av 15 § första stycket tredje meningen nedan framgår att övervakningsnämnden i visst fall skall pröva hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt.

Beslut om föreskrifter, om upphävande av verkställighet utanför anstalt, m.m.

13 § Frivårdsmyndigheten beslutar om föreskrifter enligt 8 §. Myndigheten uppbär och redovisar också den i 5 § angivna avgiften.

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får frivårdsmyndigheten ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift enligt 8 § andra stycket.

Frivårdsmyndighetens beslut gäller omedelbart om inte annat förordnas.

14 § Beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas, om den elektroniska kontroll som anges i 3 § annat än tillfälligt inte kan upprätthållas eller om den dömda

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats honom med stöd därav och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så skall ske,

3. när verkställigheten skall påbörjas har en annan bostadsort än som anges i 1 § eller är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av annan anledning än att verkställa det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställighet utanför anstalt har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han skall undergå fängelse i mer än två månader.

15 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av frivårdsmyndigheten, frågan om upphävande av beslutet om verkställighet utanför anstalt. Nämnden får också självantaga frågan till prövning. Om beslutet upphävs, skall nämnden pröva hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. Den tid sådan verkställighet har pågått skall därvid räknas som verkställd tid, om inte särskilda skäl talar mot det. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tiden efter det att verkställigheten utanför anstalt upphört.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

16 § Uppkommer fråga om att upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt, får övervakningsnämnden bestämma att beslutet tills vidare inte skall gälla. Övervakningsnämnden skall i sådana fall skyndsamt ta upp frågan om upphävandet av beslutet om verkställighet utanför anstalt till slutlig prövning.

17 § Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas eller att beslutet tills vidare inte skall gälla, skall den dömda föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten i den ort där den dömda vistas skall förpassa honom till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

18 § Den dömda får överklaga frivårdsmyndighetens beslut enligt 13 § hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde frivårdsmyndigheten är verksam.

19 § Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Den dömda får hos Kriminalvårdsnämnden överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag.

Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

20 § Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall tillämpas på den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 denna lag. I stället för vad som föreskrivs om skyddstid i 4 § lagen om statligt personskadeskydd gäller att personskadeskyddet inträder när den dömda påbörjar en resa till arbetsplatsen i enlighet med föreskriften och upphör när en resa från arbetsplatsen avslutas.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid sådant arbete som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Förslag till lag om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde, m.m.

1 § Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock ej fängelse som dömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömda skall undergå fängelse i högst två månader och har sin bostad inom något av verksamhetsområdena för frivårdsmyndigheterna i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping eller Sundsvall.

2 § I fall som avses i 1 § får, på ansökan av den dömda, beslutas att fängelsestraffet skall verkställas utanför anstalt. En ansökan får inte bifallas om den dömda är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt.

Beträffande verkställigheten utanför anstalt skall, i stället för bestämmelserna i 26 kap. 5–24 §§ brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, gälla vad som föreskrivs i denna lag.

Verkställigheten utanför anstalt bedrivs under ledning av frivårdsmyndigheten i Karlskoga, Luleå, Malmö Norra, Malmö Södra, Norrköping respektive Sundsvall.

Formerna för verkställigheten

3 § Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än för vissa fastslagna ändamål och på särskilt angivna tider. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

4 § Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt iaktta skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Han skall iaktta nykterhet och även i övrigt avhålla sig från beroendeframkallande medel.

Den dömda är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendeframkallande medel. Den dömdes nykterhet får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

5 § Om det är påkallat med hänsyn till den dömdes möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt skall han betala en avgift.

Avgiften uppgår till femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå. Avgiften skall betalas i förskott och tillfaller staten.

6 § Frivårdsmyndigheten skall under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår utöva tillsyn över den dömda och fortlöpande hålla sig underrettad om hans förhållanden.

Frivårdsmyndigheten kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen.

7 § Den dömden skall under verkställigheten utanför anstalt hålla frivårdsmyndigheten underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna. I den mån frivårdsmyndigheten har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

8 § Vid verkställighet utanför anstalt skall särskilda föreskrifter meddelas om vad den dömden har att iaktta. Sådana föreskrifter skall avse

1. vilken bostad den dömden skall ha under verkställighetstiden,
2. vad som skall gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,
3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömden tillåts att vistas utanför bostaden,
4. det sätt på vilket den dömden skall hålla kontakt med frivårdsmyndigheten och omfattningen av kontaktskyldigheten samt
5. det belopp som den dömden skall betala enligt 5 § och när betalning skall ske.

Särskild föreskrift får också avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnat program eller verksamhet som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämplig.

Beslut om lagens tillämpning, m.m.

9 § Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömden frågan, om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan i stället skall prövas av en regionmyndighet. Har ett beslut fattats av en regionmyndighet får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot.

Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

10 § Frivårdsmyndigheten skall verka för att dömda som avses i 1 § informeras om innehållet i denna lag och ombesörja den utredning som behövs för prövningen av en ansökan enligt 9 §.

11 § Har den dömden ansökt om att få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt, får han inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan ansökan slutligt prövats. Den dömden får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. ansökan har gjorts efter den dag han enligt föreläggande som avses i 10 § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,
2. han tidigare har gjort en ansökan om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt,
3. det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 § denna lag eller
4. han är häktad.

12 § Bestämmelser om hur en dom skall befordras till verkställighet och hur tid för sådan verkställighet skall beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Bestämmelserna i 10 § andra–femte styckena och 12 § i den lagen om förpassning till kriminalvårdsanstalt m.m. och om uppskov med verkställighet skall dock inte gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt denna lag.

Vid tillämpning av 10 § första stycket lagen om beräkning av strafftid m.m. på verkställighet utanför anstalt enligt denna lag skall den dömda föreläggas att påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag. Strafftiden skall räknas från den dagen. Vid tillämpning av bestämmelsen om nåd i 13 § lagen om beräkning av strafftid m.m. på sådan verkställighet skall sista dag vara den dag verkställigheten skall påbörjas. Bestämmelsen i 25 § samma lag om sammanläggning av strafftider skall inte tillämpas under verkställigheten utanför anstalt, om det sammanlagda straffet därvid kommer att överstiga två månader.

Av 15 § första stycket tredje meningen nedan framgår att övervakningsnämnden i visst fall skall pröva hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt.

Beslut om föreskrifter, om upphävande av verkställighet utanför anstalt, m.m.

13 § Frivårdsmyndigheten beslutar om föreskrifter enligt 8 §. Myndigheten tar emot och redovisar den i 5 § angivna avgiften.

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får frivårdsmyndigheten ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift enligt 8 § andra stycket.

Frivårdsmyndighetens beslut gäller omedelbart om inte annat förordnas.

14 § Beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas, om den elektroniska kontroll som anges i 3 § annat än tillfälligt inte kan upprätthållas eller om den dömda

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så skall ske,

3. när verkställigheten skall påbörjas har en annan bostadsort än som anges i 1 § eller är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställighet utanför anstalt har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han skall undergå fängelse i mer än två månader.

15 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av frivårdsmyndigheten, frågan om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt. Nämnden får också självantaga frågan till prövning. Om beslutet upphävs, skall nämnden pröva hur många dagar av fängelsestraffet som verkställts utanför anstalt. Den tid sådan verkställighet har pågått skall därvid räknas som verkställd tid, om inte särskilda skäl talar mot det. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tid efter det att verkställigheten utanför anstalt upphört.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

16 § Uppkommer fråga om att upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt, får övervakningsnämnden bestämma att beslutet tills vidare inte skall gälla. Övervakningsnämnden skall i sådana fall skyndsamt ta upp frågan om upphävandet av beslutet om verkställighet utanför anstalt till slutlig prövning.

17 § Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas eller att beslutet tills vidare inte skall gälla, skall den dömda föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten i den ort där den dömda vistas skall förpassa honom till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

18 § Den dömda får överklaga frivårdsmyndighetens beslut enligt 13 § hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde frivårdsmyndigheten är verksam.

19 § Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Den dömda får hos Kriminalvårdsnämnden överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag.

Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

20 § Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall tillämpas på den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 denna lag. I stället för vad som föreskrivs om skyddstid i 4 § lagen om statligt personskadeskydd gäller att personskadeskyddet inträder när den dömda påbörjar en resa till arbetsplatsen i enlighet med föreskriften och upphör när en resa från arbetsplatsen avslutas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid sådant arbete som avses i första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer och upphör att gälla två år därefter. En ansökan enligt 9 § första stycket som har gjorts innan lagen upphört att gälla skall dock prövas enligt lagen. Beslutas det i sådant fall om verkställighet utanför anstalt skall lagen fortsätta att tillämpas på denna verkställighet.

2. Lagen tillämpas inte vid verkställighet av dom på fängelse som är meddelad tidigare än tre månader före ikraftträdandet.

3. Träder lagen i kraft före den 1 oktober 1994 skall överklagande av Kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt 9 § ske direkt till kammarrätten, om beslutet har meddelats före nämnda dag. I så fall krävs inte prövnings-tillstånd av kammarrätten.

Utdrag ut protokoll vid sammanträde 1994-02-17

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bäckevold.

Enligt en lagrådsremiss den 3 februari 1994 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lars Sjöström.

Förslaget föranleder följande yttrande.

Lagrådet

Det är angeläget att finna alternativ till fängelse. Den elektroniska övervakningsteknik som numera finns är därvid av stort intresse. I remissen föreslås en försöksverksamhet med intensivövervakning med hjälp av elektronisk kontroll. Försöksverksamheten skall enligt förslaget begränsas geografiskt så att den blir tillämplig bara på dömda som är bosatta inom vissa frivårdsmyndigheters verksamhetsområden. Som påpekas i remissen kan det hävdas att en sådan geografisk begränsning av tillämpningsområdet strider mot principen om likhet inför lagen. I remissen anförts till stöd för förslaget bl.a. att det knappast är försvarbart att redan nu, innan det står klart om intensivövervakning med elektronisk kontroll kommer att bli ett permanent inslag i det svenska straffsystemet, anskaffa de resurser som en rikstäckande verksamhet kräver. Vidare framhålls att verkställigheten utformas så att graden av ingripande är likvärdig med verkställighet av fängelsestraff på i vart fall öppen anstalt.

Frågan om en geografisk begränsning av en försöksverksamhet rörande nya brottspåföljder står i strid med principen om likhet inför lagen har tidigare diskuterats vid åtminstone ett par lagstiftningstillfällen. Det första tillfället avsåg det s.k. Ulleråkersprojektet med kontraktsvård för narkotikamissbrukare som pågick under åren 1979–1982 (prop. 1978/79:182, JuU39, rskr. 412). Det andra tillfället avsåg försöksverksamhet med samhällstjänst (prop. 1989/90:7, 1989/90:JuU10, SFS 1989:928). Vid båda tillfällena ledde övervägandena till att försöksverksamheterna var grundlagsenliga och att de principiella betänkligheter som försöksverksamheter av detta slag kan medföra fick vika med hänsyn till att ändamålet med förslagen var så angeläget. Det framhölls därvid bl.a. att valet står mellan att antingen avstå från att pröva påföljdsformen eller att begränsa försöksverksamheten geografiskt på något sätt. Vidare framhölls att domstolarnas påföljdsbestämning redan inom ramen för befintliga regler i viss utsträckning var beroende av de lokala förutsättningar som kan finnas för olika tänkbara alternativ (prop. 1989/90:7 s. 17, 18 och 39).

Förevarande försöksverksamhet skiljer sig inte i principiellt hänseende från de tidigare försöksverksamheterna. Lagrådet finner mot bakgrund av vad som redovisats i det föregående inte anledning att motsätta sig förevarande försöksverksamhet.

3 §

Enligt paragrafen får den dömda vistas utanför bostaden bara för "vissa fastslagna ändamål". Lagtexten innehåller inte någon närmare precisering av vilka ändamål som avses. Av lagmotiven kan emellertid utläsas att sådana ändamål kan vara arbete, utbildning, vård, inköp och liknande. Enligt Lagrådet bör lagtexten innehålla en anvisning om vilka ändamål som i princip kan komma i fråga. Lagrådet föreslår att paragrafen får följande lydelse.

"Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel."

4 §

I paragrafen anges vilka skyldigheter som åligger den dömda under verkställigheten. Bl.a. anges i första stycket att han skall iaktta nykterhet och även i övrigt avhålla sig från beroendeframkallande medel. I andra stycket anges att den dömdes nykterhet får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Det är inte helt klart vad som i detta sammanhang skall anses ligga i begreppet nykterhet. Innebörden synes dock vara att den dömda helt skall avhålla sig från alkohol. Detta bör framgå av lagtexten och Lagrådet föreslår att paragrafen får följande lydelse.

"Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt iaktta skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Han skall avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Den dömda är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendeframkallande medel. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömda avhåller sig från alkohol."

5 §

F.d. regeringsrådet Hamdahl och regeringsrådet Baekkevold

Innebörden av förslaget torde framgå bättre om första stycket får följande lydelse:

”Den dömda skall betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt.”

Prop. 1993/94:184
Bilaga 4

Justitierådet Svensson

Det yttersta syftet med varje straffsystem är att påverka människors beteende. Medborgarna skall förmås att avstå från vissa i lagen beskrivna gärningar genom hot om straff. De som bryter mot lagen straffas för att respekten för den i lagen upptagna handlingsnormen skall vidmakthållas. I brottsbalken föreskrivs att straffet därvid skall, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde (29 kap. 1 §).

Den angivna bestämmelsen ingår i ett detaljerat system för påföljdsval och straffmätning. I 29 och 30 kap. brottsbalken anges vilka omständigheter som skall anses försvårande och vilka som skall anses förmildrande och vilka omständigheter utöver brottets straffvärde som får tillåtas påverka påföljdsval och straffmätning. Avsikten med bestämmelserna är att åstadkomma rättvisa straff, något som har betydelse för den allmänna laglydnaden.

Mot denna bakgrund inger det betänkligheter om det vid sidan av det finstämde system för påföljdsval och straffmätning som upptagits i brottsbalken växer fram ett avgiftssystem som bygger på andra principer. Regeringen har nyligen lagt fram förslag om en avgift på 300 kronor av var och en som döms för brott för vilket fängelse ingår i straffskalan. Avgiften skall tillfalla en brottsofferfond. I den nu aktuella remissen föreslås ytterligare en avgift, 50 kronor per verkställighetsdag, för den som blir föremål för elektronisk intensivövervakning. Också denna avgift skall tillfalla brottsofferfonden.

Det är olyckligt att principen om proportionalitet mellan brott och straff på detta sätt får vika för det statsfinansiella intresset av att i ett ekonomiskt kärvt läge bygga upp en i och för sig angelägen brottsofferfond. För den dömda kan det bli svårt att i floran av ekonomiska betalningsskyldigheter som åläggs honom med anledning av hans brott urskilja vad som är straff och vad som är en slags skatt. Det försvårar möjligheterna att utnyttja strafflagen i normbildningen genom straff som har ett rakt och enkelt samband med gärningens förkastlighet. Jag avstyrker därför förslaget om en särskild avgift för dem som blir föremål för elektronisk intensivövervakning.

Lagrådet

8 §

Föreskrifter med stöd av 8 § 4 om skyldighet för den dömda att hålla kontakt med frivårdsmyndigheten bör gälla också kontakt med den som förordnats att biträda vid tillsynen enligt 7 §.

Enligt remissen skall det förhållandet att den dömd läggas in på sjukhus inte utgöra grund för upphävande av verkställighet utanför anstalt, fastän den elektroniska kontrollen på grund härav kan omöjliggöras för längre tid. Detta bör framgå av lagtexten.

Lagrådet föreslår att paragrafens första stycke får lyda på följande sätt:

”Beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning skall dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.”

Ett andra stycke bör inledas med orden ”Beslut om verkställighet utanför anstalt skall upphävas om den dömd” varefter följer punkterna 1–4 på sätt som föreslås i remissförslaget.

16 §

Enligt motiveringen skall 15 § andra stycket inte gälla vid sådan slutlig prövning som enligt 16 § andra meningen skall företas efter ett interimistiskt upphävande av ett beslut om verkställighet utanför anstalt. Ett stadgande härom bör tas in i en tredje mening i 16 §.

19 §

Avsikten är att all slutlig prövning av frågan om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt skall göras av fullsutton övervakningsnämnd. Ordförandebeslut är alltså inte tillåtna. Lagrådet föreslår att en uttrycklig bestämmelse om nämndens sammansättning i dessa fall tas in som ett nytt första stycke i 19 §.

Övergångsbestämmelserna

För att lagtexten fullständigt skall återge alla de fall då lagen skall tillämpas efter det att den upphört att gälla bör i en ny andra mening under punkt 1 föreskrivas, att lagen även därefter skall tillämpas på verkställighet utanför anstalt som pågår eller om vilken beslut föreligger när lagen upphör att gälla.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P.Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Regeringen beslutar proposition 1993/94:184 Försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
--------------------	---	---

Lag (1994:000) om försöksverksamhet med intensivöver- vakning med elektro- nisk kontroll	20 §
--	------